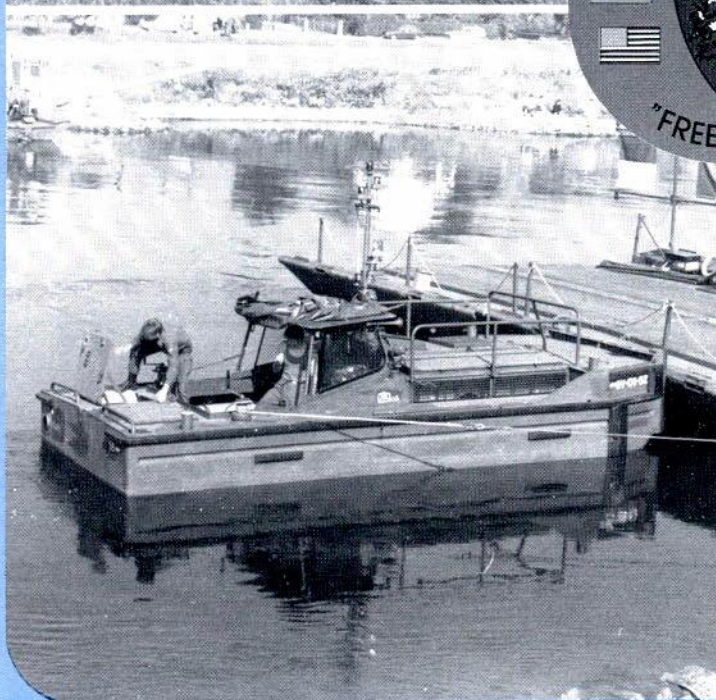
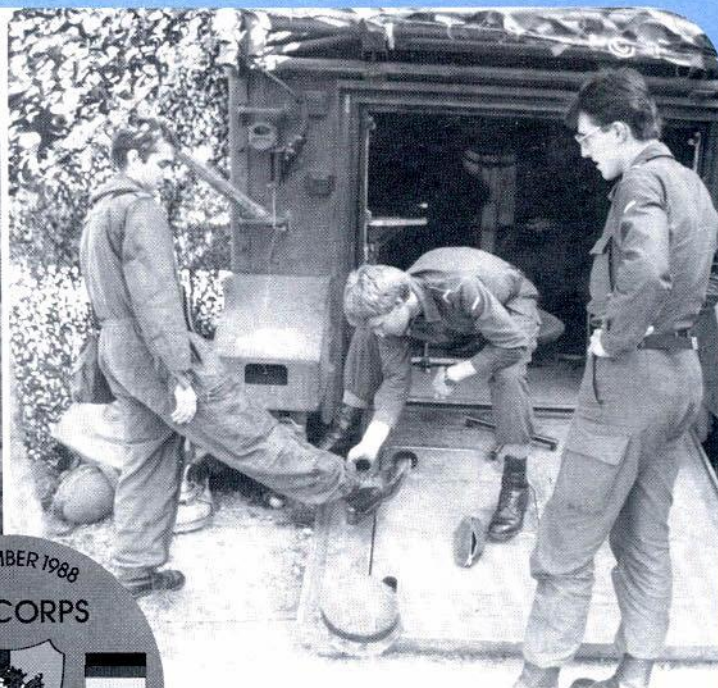

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

In dit
nummer o.a.:

- Hindoe in de krijgsmacht (2)
- Free Lion: „Weten ze in Nederland nog dat we bestaan?”
- Pop van eigen bodem
- San Nicolas op Aruba
- De Verkeerde Spelen
- De parlementaire enquête als doofpot
- De nieuwe kleren van de paus
- HIVOS helpt Zimbabwe

Abonnementsprijs f 15,- per jaar,
te storten op postbankrekening
480414 t.n.v. Hoofdraadsman Hu-
manistisch Geestelijke Verzor-
ging te Zeist.

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Wim Heij (voorz.),
Tineke Hundling, Wim Reinders,
Hans Schonk, Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend
van Dam, Evert van Dijk, Gerard
van Erkelens, Karen Heij, Pieter
de Jager, Jan Kooijman, Willy
Lohmann, Frits Maas, Len Mun-
nik, Leo van Opzeeland, Cor Out,
Tom Pauka, Freek Pol, Rien Ro-
bijs, Karel Roskam, Paul Rutten,
Klaas Soesbeek, Jan Stoof, Wes-
sel Visser, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassau-
laan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-
14436.

Inhoud

Hindoe in de krijgsmacht (2)	2
„Weten ze in Nederland nog dat we bestaan?”	3
Crisis/Peter van Straaten	5
Pop van eigen bodem	6
Bij ons kan het	8
De nieuwe kleren van de paus	10
HIVOS helpt Zimbabwe	11
Spoorloos	12
Bijstandsjongere (poster)	14
De dump	16
De parlementaire enquête als doofpot	17
Prikkels/EGO-puzzel	18
De Verkeerde Spelen	20
Vragen staat vrij	21
San Nicolas op Aruba	22
Videorecorders verbeterd en voordeliger	24
Boeken	26
Willy Lohmann	28

Foto's: voorpagina
Wim Reinders,
pag. 19 Gerard van Erkelens

Hindoe in de krijgsmacht (2)

Onder deze titel stond in het septembernummer van EGO een interview met Mahesh Sewgobind, hindoe van levensovertuiging. Daarin haalde hij woorden aan van Krishna in de Bhagavad gita: "Als je ervan overtuigd bent dat een daad goed is, is het je plicht om die daad te verrichten, zonder dralen." Daarom weigerde Mahesh mee te gaan op oefening als er voor hen geen aangepast voedsel aanwezig zou zijn: zonder rundvlees of varkensvlees.

Op veel kazernes in Nederland wordt er voor gezorgd dat hindoes en moslims goede aangepaste voeding krijgen. Maar niet op elke kazerne en niet bij elk onderdeel dat op oefening gaat.

Bij de 12e Afd. veldartillerie waar Mahesh zijn dienstplicht vervulde was de voeding tijdens oefeningen niet aangepast. Daarom weigerde Mahesh om mee te gaan en kwam voor de auditeur-militair. Deze wilde van het probleem af zien te komen door Mahesh via achter- of zijdeurtjes uit het leger te laten verdwijnen: via een psychiater of via een BIH of SIH met een b.d. stelling. Mahesh weigerde hieraan mee te werken omdat hij niet 'gek' is en verder geen aanpassingsprobleem heeft. "En als dat tot gevolg heeft dat ik in de cel beland, dan is dat maar zo", zei Mahesh in dat vraaggesprek.

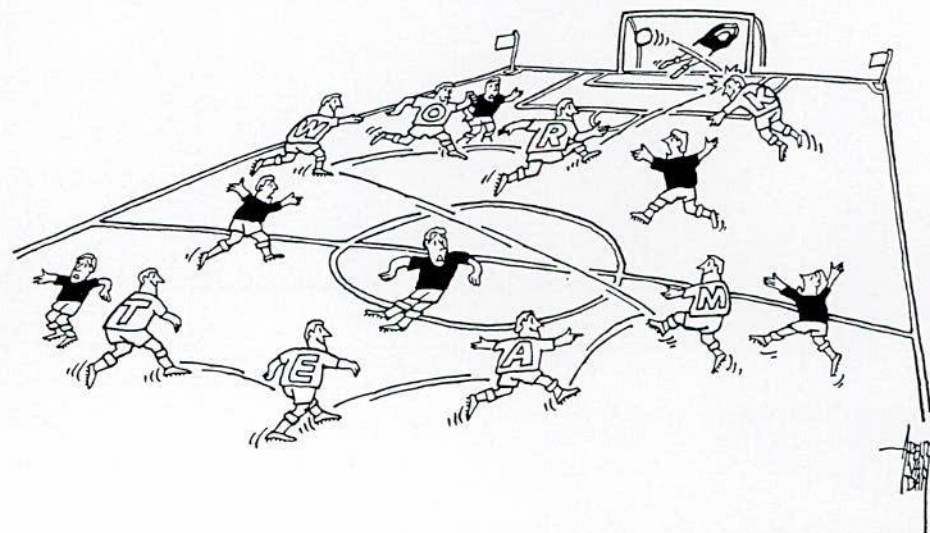
Maar de druk werd groter. Mahesh kreeg de opdracht mee te gaan naar de oefening 'Free Lion', zonder de garantie van aangepaste voeding. Hij weigerde. Voorgeleid voor de auditeur-militair hoorde hij twee weken Nieuwersluis eisen. Na al eerder in de cel te hebben gezeten voor dezelfde kwestie, werd Mahesh moedeloos. Hij gaf toe aan de wens om naar de psychiater te gaan voor een afkeuring.

Het systeem had overwonnen, zo leek het. Hij moest zelfs nog twee dagen om onduidelijke redenen de cel in. Maar dan komt er hulp uit onverwachte hoek in hetzelfde militaire bedrijf. De psychiater speelt het spelletje niet mee en zegt dat er niets mis is met de geestelijke vermogens van Mahesh. En het SIH wenst Mahesh ook geen b.d. stelling te verlenen, want de testen geven daar geen enkele aanleiding voor.

De geestkracht van Mahesh keert terug, hij is weer in staat om voor zijn overtuiging op te komen. Dit is misschien mede te danken aan de publiciteit in de landelijke pers.

Maar veel jongens geven zich al veel sneller gewonnen dan Mahesh. Voor hen komen er binnenkort gelukkig hun eigen geestelijke verzorgers. Het ministerie van defensie zou ervoor moeten zorgen dat voor die tijd iedereen dat voedsel kan eten wat z'n levensovertuiging toestaat.

Redactie

"Weten ze in Nederland nog dat we bestaan?"

Impressies van de oefening 'Free Lion'

Bovenstaande vraag stelt een soldaat tijdens de oefening 'Free Lion', ergens in het Duitse heuvelland ten zuiden van Hannover. Hij is met zijn onderdeel al een week vóór deze grote oefening uit Nederland vertrokken. En bij een afdeling veldartillerie zijn ze al twee weken bezig met een schietserie, voordat ze nog aan 'Free Lion' mee gaan doen. Contact met thuis is er dan nauwelijks, zodat hier en daar de vraag naar boven komt of 'ze in Nederland nog wel weten dat wij bestaan'.

EGO-redacteur Wim Reinders trok tijdens de oefening 'Free Lion' af en toe rond in het veld en kwam tot de volgende impressies over het oefengebeuren in de regionen waar de plannen worden gemaakt.

De oefening wordt een open oefening genoemd. Dat wil zeggen dat niet van tevoren vaststaat wie er wint: de Aanvallende partij of de Verdedigers. In de oefening wordt het zo gespeeld dat de Aanvallende Partij het gebied van de Verdedigde Partij wil veroveren. Of de Aanvallende Partij veel succes heeft, weet men van tevoren bij de legerleiding niet, zo schrijft men in de stukken.

Open oefening

Maar de legerleiding heeft wel twee evenementen georganiseerd die vast liggen qua tijd en plaats. Daar hoort ook een rivieroversteek bij in het gebied van de Verdedigende Partij, dus weet men van tevoren dat de troepen van de Aanvallende Partij zover in het land van de Verdedigende Partij zullen oprukken. Dan is de vraag op z'n plaats hoe open de oefening dan wel is. Het antwoord op die vraag luidt dat sommige dingen als een rivieroversteek of het neerkomen van luchtlandingstroepen veel planning vragen en niet zomaar in

het oefengewoel uitgevoerd kunnen worden. Het dagelijkse leven in het oefengebied moet ook doorgaan. Dat betekent dat grote operaties in zo'n gebied van te voren vast moeten staan. En die grote operaties moeten plaatsvinden omdat de Nederlandse krijgsmacht tijdens die grote vijfjaarlijkse oefeningen z'n visitekaartje af wil geven.

Aanvallen?

De Aanvallende Partij doet het niet zo goed, is de algemene indruk in het begin van de oefening. De Verdedigende Partij is te sterk en te slim, voorziet de aanvallen en slaat deze af voordat ze gevaarlijk worden. Maar de Aanvallende Partij moet ook aan z'n aanvallende trekken komen, dus wordt bepaald dat de Verdedigende Partij zich toch maar terug moet trekken. Want het ging erom dat de Verdedigende Partij de terugtrekkende verdediging moest oefenen en niet de voorwaartse infiltratie. En dat de Aanvallende Partij niet doet wat gepland was, betekent niet dat de rol-

len dan maar omgekeerd moeten worden. Want als de Aanvallende Partij erg ver wordt teruggedrongen, bevindt deze zich op Oostduits grondgebied. En dat kan natuurlijk niet. Zo open is de oefening nu ook weer niet. Want aan de andere kant van de Oost-West grens...

Meer dan een vijand

Er zijn bij dit soort grote oefeningen ook zogenaamde waarnemers aanwezig. Op een conferentie in Helsinki zijn akkoorden ondertekend waarbij NAVO en Warschaupakt beloven om elkaars grote oefeningen van de strijdkrachten te mogen observeren. Bij 'Free Lion' waren er Russen, Bulgaren, Polen, Hongaren en vele andere nationaliteiten. Ook waarnemers van lidstaten van de NAVO die niet deelnamen aan de oefening, zoals bijvoorbeeld Italië.

Een Hongaarse generaal vertelde dat hij het nuttig vond om zo'n oefening bij te wonen. Je leert elkaar kennen, merkt dat mensen in het dagelijkse leven in het westen niet zo anders zijn als vaak werd verkondigd.

Je leert door het vijand-denken heen kijken, je merkt dat mensen meer zijn dan een zogenoemde vijand. Het denken in machtsblokken begint dan wat te tanen. Al zou de oefening alleen maar voor dit soort verandering van gedachtenpatronen worden gehouden, dan is deze al nuttig. En als deze generaal nu eens niet de enige generaal is die zo denkt in het Warschaupakt...

Oprukkende Britse luchtlandingstroepen

En als dat soort denken bij de militairen en politici in de NAVO-lidstaten ook toeneemt, wie weet wat voor leuke dingen we in Europa dan nog kunnen meemaken in de toekomst.

Niet te vinden

Soms is het ook een chaos, vind ik. Op een dag vraag ik naar de positie van de CP van de 1 Div. Want daar kan ik de buitenlandse waarnemers ontmoeten. Herkennen, daar moet ik zijn volgens het perscentrum. Maar in Herkennen is geen spoor van de 1 Div te vinden. Wel van veel Duitse militairen en enkele Nederlandse officieren die zo vriendelijk zijn me uit te leggen waar ik de CP van de 1 Div kan vinden. Dat weet de Aanvallende Partij dus toch maar van de Verdedigende Partij.

Maar dat gebeurt wel meer: dat men niet precies weet waar de locatie van de onderdelen is. Niet vreemd uiteraard, want er wordt voortdurend Aangevallen en Verdedigd. Maar wanneer je als persmuskiet op stap bent, kan dat wel eens lastig zijn. Voor de oefenende troepen moet die chaos echter nog veel lastiger zijn.

Een brug te water

Een ongewoon tafereel valt waar te nemen ergens bij de rivier de Weser. In de Weser varen duwbotten met losse brugdelen, die korte tijd geleden nog een vaste verbinding tussen de oevers vormden. Op beide oevers vormen zich steeds langere rijen militaire voertuigen. De chauffeurs hebben opdracht om een positie in te nemen aan de andere kant van de rivier. Maar ze kunnen er niet over, omdat de onderdelen verspreid over de rivier zachtjes heen en weer wiegen. Chaos dus op de toevoerwegen.

De brug is uit elkaar gehaald, omdat generaal Sacoeur, de op één na hoogste generaal van de NAVO wordt me verteld, hier komt kijken hoe snel die brug

De rivier is er, maar de brug niet

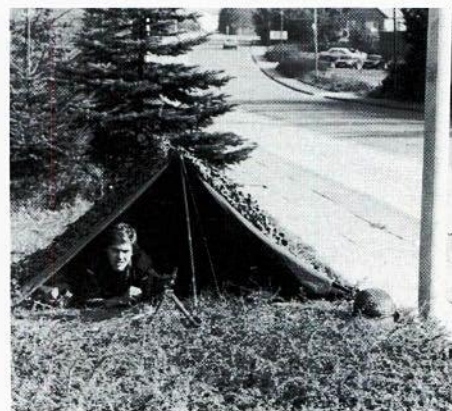
in elkaar gezet kan worden. Wanneer ik na een uur verder ga is de generaal nog steeds niet gearriveerd. De oefening is hier dus niet meer zo open, de rivier echter wel.

Een paar kilometer van de rivier verwijderd is een batterij van de veldartillerie opgesteld. Ook zij handhaven hun positie in afwachting van een bezoek van generaal Sacoeur. Ondertussen rijden de lichtere kanonnen hun stelling voorbij, terwijl de veldartillerie de achterste linie moet vormen, omdat hun kanonnen het verst (18 km) dragen. Van de verdedigende positie klopt in deze streek dus niet zo veel meer.

Wanneer ik bij deze batterij wegrijd, is de generaal al twee uren te laat. Gaat de strijd tussen de twee oefenende partijen ondertussen gewoon door?

Er gebeurt niets

Er staat ook een punt op het programma met luchtlandingstroepen. Op die plek legt een Engelse bataljonscommandant zeer helder uit wat er staat te gebeuren. Het geheel van de show valt uiteen in twee delen. Het eerste deel verloopt

En maar wachten...

perfect. Daarna moeten we een bosperceel doorsteken: de generaals met hun gevolg, samen met de buitenlandse waarnemers voorop, afgeschermd door veiligheidspersoneel, en daar achteraan de mindere goden waaronder de pers. De VIP's (Very Important Persons) kunnen op een bank gaan zitten, de rest schaaft zich staand naast hen met de veiligheidsmensen ertussen, de bataljonscommandant legt weer uit wat er gaat gebeuren en we wachten af.

Dat wachten duurt erg lang. Af en toe horen en zien we vliegtuigen en heli-copters, maar ondanks het fraaie uitzicht gebeurt er niets in de vlakte aan onze voeten. Ik maak me al zorgen over de invallende duisternis.

Straks is het te donker om nog foto's te maken. Maar ik maak me zorgen voor niets... er gebeurt namelijk niets. De legerleiding weet na een uurtje wachten zeker dat hier niets meer zal gebeuren. De VIP's verlaten hun zitplaatsen, lopen door het bos en stappen in hun heli's die even later opstijgen. Zijn de plannen nu echt in de war gelopen?

Of moest deze gebeurtenis bewijzen dat het een echte open oefening was?

Wim Reinders

Ruim zicht, maar toch niets te zien

Opeens sloeg het toe. Er leek, voor mij althans, geen direkte aanleiding te zijn of voortekenen die de komst ervan hadden kunnen voorspellen. Ik wist wel dat hij problemen had op zijn werk, maar het leken meer irritaties te zijn. Zo had hij zich er tenminste over uitgelaten. Hij had problemen met Carla, zijn collega. Hoe dom en vervelend zij wel niet was, rotmeid.

Kortom, een onbenul die niet meer wijsheid had dan tot het puntje waar haar neus eindigde. Heel voorzichtig had ik, eerder al, geprobeerd te zeggen, dat hij daar met haar over moest gaan praten. Gewoon zeggen dat hij problemen met haar had. En hoe langer je daar mee wacht, hoe ellendiger de situatie wordt, ook deze.

Hij praat echter niet. De eeuwig duren- de oorlog tussen de verschillende sek-

sen leek dat te verhinderen. Hij slikte en slikte, alles in. En natuurlijk wreekt zich dat vroeg of laat. Bij hem vroeg, heel snel al eigenlijk, en des te beter. De avond voor ik hem sprak had hij zich volgegooten. Een fles wijn, een halve fles whisky en een kratje pils hadden hem dronken in bed doen belanden. De volgende dag was hij ziek en misselijk en niet naar z'n werk gegaan. Hij wilde er over praten. Maar ik moest vooral begrijpen dat hij mijn hulp niet nodig had (?) ik mijn ongenueanceerde opmerkingen en praatjes beter voor mijzelf kon houden (?) en ik al helemaal niet op de stoel van de psychiater hoefde te gaan zitten (?).

Waarom zegt iemand zoiets, weert iemand zich bij voorbaat al af. Wat maakt het toch dat zoveel mensen (hij is niet de enige) het contact met zichzelf zijn kwijtgeraakt en eigenlijk niet eens meer weten waar hun problemen vandaan komen. Behalve dan dat alles en iedereen natuurlijk de schuld heeft. Het is een jungle daarbuiten. En ik, de zogenaamde hulpverlener, was al helemaal een lachertje, wat een verbeelding (!). Tot ... vele gesprekken later, het toch wat lichter werd in zijn hoofd. Angst bleek een overheersende rol in zijn leven te spelen.

Bang om op z'n bek te gaan, niet serieus genomen te worden, rotte vis. Ellendig, natuurlijk, dat je daar 30 jaar voor nodig

hebt om dat te ontdekken. Ook troost, sommigen ontdekken het nooit. Maar als je het dan ontdekt, kan wel de bevrijding komen. Kunnen er wegen ontstaan op plaatsen waar nog helemaal geen wegen waren, en kunnen anderen daardoor ook die weg vinden. Alleen is er wel iemand nodig om de eerste stappen te zetten, zodat in die modder van leven iets van een pad valt te ontdekken. Zodat het pad een weg kan worden. En die iemand kun je alleen zelf zijn. Dat werd hem gaandeweg duidelijk.

Hij is uiteindelijk met haar gaan praten. De irritaties waren begonnen bij dat vreselijke ochtend-humeur van haar, waardoor zij van die stekelige opmerkingen maakte. Maar hij had daar niets van durven zeggen, bang dat het werken dan helemaal onmogelijk zou worden. En zij, op haar beurt, had gemerkt dat hem iets dwars zat. Maar wilde zich niet met zijn zaken bemoeien. En zo groeide een kleine irritatie uit tot een wederzijdse irritatie, die weer de weg vrijmaakte voor een crisis. Zo gaat het, in de jungle daarbuiten en soms in je eigen leven. Een irritatie wordt een crisis en van een crisis komt oorlog. Tenzij...

Freek Pol

"ONZIN, TON, LAAT JE TOCH NIKS WIJZ MAKEN... HIJ IS GROOT ZAT!"

De door Peter van Straaten in "t Gaat wel" bijeengebrachte tekeningen hebben vooral het kleine leed met elkaar gemeen. Leed dat mensen elkaar aandoen of aan elkaar vertellen. Leed dat geleden wordt in de slaapkamer, in de kroeg, bij de bushalte, in het trapportaal of op vakantie. Het zijn stuk voor stuk goed uitgewerkte tekeningen, waarbij het onderschrift, juist door het cliché-achtige ("ik had me deze vakantie óók heel anders voorgesteld"; "zullen we ook maar uit elkaar gaan"), nog een extra dimensie aan de prenten geeft. Een voorbeeld. Een oudere man (waarschijnlijk de vader) en een opgroeiende jongen (zijn zoon?) zitten op een bank in de huiskamer. De man zit de krant te lezen terwijl de jongen met een sjachrijnig gezicht, onderuit gezakt, zit te niksen. De man zegt, achter de krant vandaan, tegen de jongen: "Zeg... ga jij af en toe nog wel eens naar

"EH, HEB JE EEN BLETJE EEN LEUKE UITKERING?"

school, de laatste jaren?"

De kracht van de tekeningen van Peter van Straaten is dat ze je heel veel ruimte laten om er van alles en nog wat bij te denken. Natuurlijk zal de ene tekening meer aanspreken dan de andere, maar er zullen er maar weinig zijn waarbij de lezer/kijker niet minstens zal glimlachen vanwege de herkenning.

Helaas moeten we ons beperken met het afdrukken van tekeningen uit deze schitterende bundel. Wie niet genoeg heeft aan bijgaande twee moet dit 'veelzeggende boek voor niet-lezers' maar snel gaan kopen.

"t Gaat wel" door Peter van Straaten verscheen bij uitg. Van Gennep te Amsterdam en kost f 19,50. (WH)

Pop van eigen bodem

Het is al weer een hele poos geleden dat er in de EGO-poprubriek onder het kopje 'pop van eigen bodem' aandacht werd besteed aan popmuziek van Nederlandse makelij. Toch kwam de 'polderpop' nog regelmatig aan bod, onder meer in de tweemaandelijks rubriek popplaten en in de andere verhalen over popmuziek. Ditmaal uitgebreid aandacht voor twee Nederlandse acts: Zinatra en Tröckener Kecks. Eerst echter een paar woorden over de 'toestand in de Nederlandse popwereld'.

De trouwe lezer van de rubriek kan zich wellicht nog het stukje van afgelopen februari herinneren. Onder de titel 'Nederpop op de Nederlandse hitparade: 1980-1987' werd daarin teruggekeken op acht jaar vaderlandse pophistorie. De konklusie was dat Nederlandse popmuziek steeds minder kansen lijkt te krijgen op de radio en op de grammofoonplaat en cd. Vaak is het aangenaam om gelijk te krijgen. Zo niet in dit geval.

WEA: Exit Nederland en België

Wat is er aan de hand? Eén van de grote platenmaatschappijen die in Nederland actief is, de firma WEA, maakte onlangs bekend niet langer muziek van Nederlandse en Belgische artiesten op plaat of cd te zullen uitbrengen. De firma WEA is een samenwerkingsverband van de labels Warner, Elektra en Atlantic en is in Nederland onder andere verantwoordelijk voor het repertoire van Prince en Madonna. In een persbericht motiveert WEA haar beslissing door te wijzen op "... het sterk verminderd marktaandeel van het nationaal produkt in Nederland en België, alsmede door het feit dat de vooruitzichten voor de toekomst dienaangaande door ons als somber werden ingeschat". Met andere woorden, wanneer WEA muziek van Belgische en Nederlandse groepen uitbrengt verdient ze er geen geld op, integendeel, de firma moet er geld op toelleggen. Daarom stopt ze er mee.

De enige groep die WEA nog in haar artiestenstal handhaaft is de Nederlandse groep Fatal Flowers aan wie nog commerciële kansen in het buitenland worden toegedicht. Ondanks het besluit van WEA ging afgelopen 23 september de zesde editie van de Grote Prijs van Nederland van start. Tot en met 13 november streden 140 bands voor een plaatsje in de semifinales die 25, 26 en 27 november a.s. in respectievelijk Tilburg, Groningen en Geleen worden gehouden. Wellicht dat één van de bands die op 10 december in

de finale staat een kontrakt bij een platenfirma in de wacht kan slepen, al hoeven ze op WEA niet te rekenen.

Zinatra

Een band die zonder deelname aan de Grote Prijs wel de mogelijkheid kreeg om in een van de beste studio's van West-Europa de debuut-elpee op te nemen is de groep Zinatra uit het Limburgse Sittard. De Hilversumse Wisseloord studio's stellen zo nu en dan beginnen de acts in de gelegenheid, op tijdstippen dat de studio's niet bezet zijn, opnames te maken. Wanneer de opnames zijn voltooid wordt getracht de act onder te brengen bij een platenmaatschappij. In het verleden kwam Nadieh op die

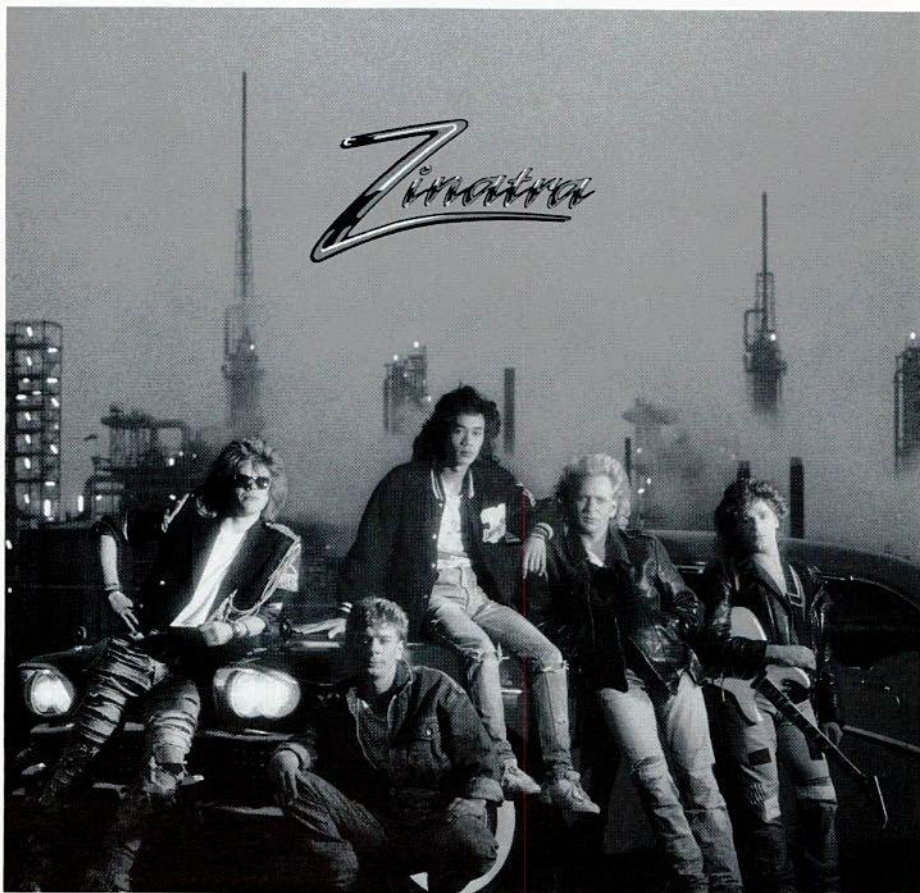
manier bij Polydor terecht. Zinatra vond onderdak bij de firma Phonogram, die zijn elpee Zinatra uitbracht op het NT (New Talent?) label.

Er zijn verschillende redenen denkbaar waarom de band de naam Zinatra heeft gekozen. Wellicht omdat de letter S in de uitspraak van de naam van de plaats waar de band vandaan komt (Sittard), in het lokale dialect ook als een Z wordt uitgesproken. Als je 'Zitterd' zegt, moet je ook 'Zinatra' zeggen nietwaar?

Een andere reden zou kunnen zijn dat de bijnaam van de zanger waaraan de groepsnaam refereert, Frank Sinatra, de bijnaam 'the Voice' heeft. Zinatra heeft ook een 'voice' van kaliber, die heet Joss Mennen en die klinkt als een kerkklok, luid en duidelijk.

Zinatra heeft voor haar muziek de benaming 'happy metal' een woordspeling op 'heavy metal', bedacht. De term moge nieuw zijn, de muziek is dat geenszins. Zinatra hanteert een muziekformule die we kennen van bands als Europe, Bon Jovi en ook Loverboy. Dat wil zeggen stevige rock op Amerikaanse leest geschoeid, en geschikt om op de radio gedraaid te worden. In die traditie heeft een andere Nederlandse band, VandenBerg, in de VS enige potten kunnen breken.

In die stroming, die ook wel eens FM-rock wordt genoemd, staat Zinatra zonder twijfel haar mannetje. Wat heel belangrijk is voor de band: ze hebben een hit gescoord met het nummer 'Love or Loneliness'. De elpee 'Zinatra' was goed voor een redelijke notering in de elpee top 100, iets wat voor een debuut-elpee van een Nederlandse band een

hele verdienste is.

Op de elpee staan een elftal degelijke nummers, zeven uptempo nummers en vier ballads, die de hardrock test allemaal kunnen doorstaan. Zinatra kent haar klassiekers, en speelt misschien iets te vaak net als zij. De happy metal-fans hebben daar waarschijnlijk geen boodschap aan, en waarom zouden ze? Voor de sound van Zinatra op de debuutelppee was een provincie-genoot van de bandleden verantwoordelijk. De elpee werd geproduceerd door Erwin Musper, ooit zelf succesvol popmuzikant in de formatie 'Partner'.

Persoonlijk vind ik de nummers 'Name of the Game' en 'Somewhere' de sterkste van de elpee. Beide begeven zich op de een of andere manier buiten de geijkte paden. Het uptempo 'Name of the Game' heeft een wat afwijkende melodie. 'Somewhere' is een herinterpretatie van het aloude nummer uit de West Side Story en is de nieuwe single van Zinatra. Met deze single werd ook een clip uitgebracht, waarin beelden uit de oude West Side Story rolprent worden afgewisseld met beelden van de bandleden in een vergelijkbare context.

Zinatra is momenteel bezig met het opzetten van een grootse toernee door Nederland. Het voornemen is om in iedere provincie een optreden te doen. Waarschijnlijk zal de toer door een aantal bedrijven worden gesponsord, waardoor de entree-prijzen betaalbaar blijven.

Behalve de genoemde zanger Jos Menen bestaat 'Zinatra' uit: Sebastian Floris (Guitars), Ronald J. Lieberton (Bass), Ed Roxx (Drums) en Gino Rerimassie (Guitars). Op de plaat speelt Koen van Baal mee op keyboards. Hoog bezoek krijgt Zinatra in het nummer 'Feather in the Wind'. Phil Collen, drummer van Def Leppard, drumt in het nummer een partijtje mee.

Tröckener Kecks

Een heel ander verhaal past bij de Amsterdamse groep de Tröckener Kecks. De eerste elpee van de Kecks, zoals de band ook wel wordt genoemd, dateert van 1980 en werd uitgebracht op het eigen label TK. De band werd opgericht in de vloed van bandjes die volgde op de punk-explosie van het eind van de jaren zeventig. Het motto dat in de punk-periode werd gehanteerd was 'do it yourself', iedereen kan een band oprichten. Leer drie akkoorden en vorm een band! Dat was vrijwel letterlijk de formule volgens welke de Tröckener Kecks begonnen. Hun belangrijkste inspiratiebronnen waren snelle punk c.q. new wave bands uit het Verenigd Koninkrijk als de Undertones, de Damned en de Buzzcocks. De Kecks vertolkten hun nummers niet in het Engels, maar in de eigen taal: het Nederlands.

Voor de Tröckener Kecks zijn voor het opnemen van hun elpees de Wisseloord studio's niet beschikbaar. Zij nemen hun elpees in eigen beheer op. Ze zoe-

De Tröckener Kecks

ken zelf een bescheiden studio en een producer en bekostigen het opnemen en het persen van de platen zelf. De distributie wordt dan in handen gegeven van een zogenaamde distributiemaatschappij, bijvoorbeeld aan Boudisque in Amsterdam.

De spil waar de Tröckener Kecks om draait is Rik de Leeuw, de zanger van de band. Zijn ietwat melancholieke en donkere stemgeluid is, samen met het stuwende ritme, het kenmerk van het geluid van de Kecks. De songs hebben doorgaans de kleine gelukkige en ongelukkige zaken van het leven tot onderwerp.

De Tröckener Kecks was een van de bands die bij de eerste uitgave van de Grote Prijs in 1983, in de finale speelden. De hoofdprijs ging toen net aan hun neus voorbij.

In 1985 veroverde de Kecks definitief hun plaats op de Nederpop landkaart. Hun elpee 'Betaalde Liefde', geproduceerd door Thé Lau, werd door de popkritiek vrijwel unaniem met gejuich ontvangen en vertoefde wekenlang in de Oor elpee oase, het favoriete lijstje van de Oor medewerkers. De muziek op 'Betaalde liefde' klinkt zoals Nederlandstalige rock and roll moet klinken. Voor

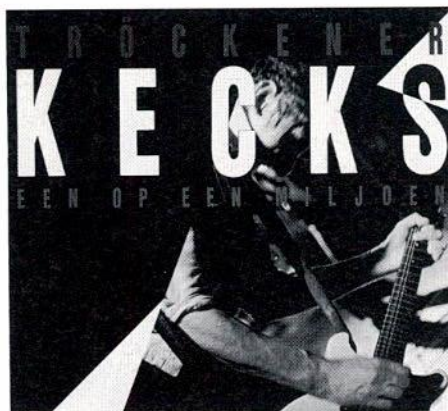
het nummer 'Naar de Top' werd medewerking verkregen van de Belgische Voetballer commentator Rik de Saedlere. Het nummer gaat over de voetballer De Leeuw die invalt in een belangrijke wedstrijd en het helemaal maakt... Het nummer kwam ook op single uit, werd af en toe op de radio gedraaid, maar werk helaas geen hit. Vanaf die tijd kon je de Kecks vrijwel in alle uithoeken van het land zien optreden. Tijdens die optredens ontpopte de Tröckener Kecks zich als een energieke live-band die het publiek kon laten luisteren en laten dansen.

Eind 1987 kwam de voorlopig laatste elpee van de Kecks uit: 'Eén op één miljoen'. De elpee werd uitgebracht door het kleine aan de platenwinkel Boudisque verbonden Torso label. 'Eén op één miljoen' is opnieuw een overtuigend werkstuk, ook nu weer geproduceerd door Thé Lau. Snelle typische TK-nummers als 'Een op één miljoen' en 'Nu of nooit' worden afgewisseld door gedreven ballads als 'Vannacht' en 'Achter Glas'. De nummers, die door alle bandleden worden geschreven en gecomponeerd overtuigen stuk voor stuk. Waar een band als de Frank Boeijen Groep vaak balanceert op de rand van de kitsch (en er regelmatig over heen gaat) blijven de Tröckener Kecks volkomen geloofwaardig, niet in de laatste plaats door de fraaie teksten en de zang van De Leeuw. Een zangwedstrijd zal hij er wel nooit mee winnen, mensen er mee boeien des te meer.

Het lot van de Tröckener Kecks is dat de Hilversumse discjockeys hun muziek slechts mondjesmaat, of minder dan dat, de ether in wensen te zenden. In feite is zo iets niet te verkroppen.

Het ligt echter niet in het karakter van de band om zich daardoor van de wijs te laten brengen.

Paul Rutten

Bij ons kan het

Homoseksualiteit en de krijgsmacht

Mannen doen van alles met elkaar, zowel in hun vrije tijd als gedurende de werk- en schooluren. Ze vissen, werken, borrelen, fietsen en kletsen met elkaar. Ze zijn collega's, vrienden, maatjes, burens of gabbers. In het leger is het niet veel anders. Dienstplichtigen delen een hele week hun dagelijks leven, beroepsmilitairen gaan voornamelijk met elkaar om. Dat een aanzienlijk deel van de mannen, dus ook militairen, homoseksueel zijn of homoseksuele verlangens hebben, wordt niet overal enthousiast ontvangen. Ook in de krijgsmacht niet. Al enige jaren organiseren homoseksuelen in de krijgsmacht zich, sinds 1987 zelfs in de vorm van een stichting. Met de voorzitter van deze stichting, Abel van Weerd, had Klaas Soesbeek voor EGO een vraaggesprek.

De Stichting Homoseksualiteit en Krijgsmacht is in 1987 opgericht. Dit trok de aandacht van zowel de buitenlandse als de binnenlandse pers. Ook de top van defensie, m.n. staatssecretaris Van Houwelingen, zag vrij snel in dat onderhandelen beter was dan verzwijgen. Abel van Weerd: "De werkgroep Homoseksualiteit en Krijgsmacht was er al enige jaren, maar bestond voornamelijk uit dienstplichtigen en beroepsmilitairen met lagere rangen. De werkgroep heeft veel baanbrekend werk verricht, zij is echter nooit formeel doorgedrongen tot de militaire en politieke leiding van defensie. Een aantal mensen vond dat dit wel moest gebeuren. Ik vond dat ik als beroepsmilitair, als majoor, dan ook mijn nek moest uitsteken. Met een formeel juridische status, de Stichting, en met mijn status als beroepsmilitair, kon volgens mij die invloed gemakkelijker worden bereikt. En dat is ook gebeuren. De oprichting van de Stichting heeft zowel in de krijgsmacht als daarbuiten veel aandacht getrokken. In verschillende buitenlandse kranten, van de V.S. tot IJsland werd er over bericht. Het was een ongekend succesvolle start."

Organiseren

Waarom is het zo belangrijk dat homoseksuelen in de krijgsmacht zich organiseren?

„Je komt met die vraag direct tot de kern van de zaak. In de homoseksuele gemeenschap vinden ze het namelijk meestal ook gek. Homo en militair-zijn gaat blijkbaar niet samen. En binnen de krijgsmacht vinden ze het ook vreemd, want de krijgsmacht zou homoseksuelen eerder afschrikken dan aantrekken. Nu, bij deze beelden, van de homo-gemeenschap en de krijgsmacht, zetten wij de nodige vraagtekens. Wij vinden het belangrijk om dit beeld te doorbreken. Wij willen een stilte doorbreken, nog te veel homoseksuelen in de krijgsmacht komen er niet voor uit

Drs. Abel van Weerd

dat ze 'zo' zijn. Zij scheiden hun werk en privé-leven heel erg sterk van elkaar. Dit terwijl de heteroseksuelen dat in het geheel niet doen. Je kent de bekende maandag-ochtend verhalen wel. homoseksuelen hebben daarenboven een bijzondere positie in de krijgsmacht. Het is een typische mannengemeenschap. Het is een gemeenschap met eigen rituelen en ongeschreven gedragscodes. Het is eigenlijk een opgefokte haantjescultuur. Voor homo's kan dat heel spannend zijn, maar ook heel bedreigend. Een groot aantal homo's doet hier zonder enige twijfel aan mee. In de V.S. en G.B. heeft het leger zelfs een grote aantrekkingskracht op homoseksuele mannen, waarschijnlijk funktioneert het leger in die landen, waar nogal moeilijk wordt gedaan over homoseksualiteit, wel als een vluchtheuvel. Je bent per slot van rekening mannen onder elkaar, vriendschapsrelaties worden tot op een zekere hoogte zelfs aangemoedigd. Door je te organiseren kun je er voor zorgen dat de weerstand die er toch nog is binnen de krijgsmacht

tegen homoseksuelen, afneemt. Wij vinden het dan ook belangrijk dat zoveel mogelijk homo's er voor uit komen dat ze zo zijn. Het voordeel is namelijk dat je dan niet meer zo krampachtig hoeft te leven."

Geldt dat zowel voor dienstplichtigen als voor beroeps?

„In principe wel natuurlijk, alhoewel ik me kan voorstellen dat dienstplichtigen er voor kiezen het geheim te houden. Ze zijn per slot van rekening een korte tijd in dienst. Jammer vind ik dat wel. Het gekke is overigens dat die jongens die nog geen duidelijkheid hebben over hun seksuele identiteit, er dus niet over spreken, gemakkelijker worden goedgekeurd dan een homo die er wel uit is. Bij zo iemand verwacht men psychische problemen. Op die manier haal je eigenlijk als krijgsmacht wel de probleemgevallen binnen."

Marine

Als we praten over het leger dan denken we meestal aan de landmacht. Maar hoe zit het eigenlijk met de luchtmacht en de marine?

"De luchtmacht is een vrij open bedrijf, het speelt daar waarschijnlijk niet zo. Bij de marine ligt dat weer heel anders. Men vindt de Stichting een prachtig initiatief, maar ze lieten direct weten dat het bij de marine niet speelde. Als je kijkt naar de reacties die we hebben gehad naar aanleiding van een interview voor homoNOS, dan moet je wel andere conclusies trekken. In totaal reageerden 140 mensen, daarvan was ruim 20% werkzaam bij het korps mariniers. De positie van homoseksuelen bij de marine is allerbelabberst. Het wordt daar gewoon ontkend. Als iemand met vragen bij een arts komt dan wordt hem een pilletje gegeven en geadviseerd naar huis te gaan en wat rust te nemen. Dan zou alles vanzelf wel weer overgaan. Sommigen worden zelfs naar een psychiater gestuurd. homoseksuelen bij de marine leven onder een behoorlijke druk, je moet je identiteit continu ontkennen. Ik heb van sommigen gehoord dat er zich heel wat afspeelt op die schepen, maar dat wordt dan weer niet als homoseksualiteit gezien. Gek eigenlijk dat marinevrouwen zich pas druk gaan zitten maken over hun zeevarende mannen toen er vrouwen aan boord kwamen. Terwijl mannen het ook met elkaar zouden kunnen doen! Dat zou ik als marinevrouw veel bedreigender vinden!

Over homoseksuele militairen in de BRD weten we weinig. Ik hoor af en toe wel verhalen van dienstplichtigen. Op basis van die verhalen baseer ik mijn vermoeden dat er zich wel eens meer incidenten kunnen voordoen dan wij vermoeden. Het is echter een ondoorgrondbaar bolwerk, het personeel wisselt er zo snel! Zelfmoordpogingen van militairen in het buitenland worden meestal op de noemer van heimwee geschoven. Homoseksualiteit wordt nooit in de beschouwing meegenomen."

Opvang

Homoseksueel zijn in de krijgsmacht hoeft op zich niet tot problemen te leiden, toch kunnen mensen met vragen rondlopen. Hoe is het eigenlijk gesteld met die opvang in de krijgsmacht?

"De opvang in de krijgsmacht is ronduit slecht. In Utrecht is dan wel een psychiatrische afdeling, maar die heeft een zeer hoge drempel. Voor je het weet wordt er ook nog over je geroddeld. Bij de marine krijg je er een pilletje tegen! Je kunt met vragen en problemen ook bij de geestelijke verzorging terecht. Mijn ervaring is dat je dan het beste naar een humanistische raadsman/vrouw kunt gaan. De protestantse en katholieke geestelijke verzorgers hebben bij wijze van spreken de leerstellingen nog achter hun bureau hangen. En dat merk je ook. Er zijn uitzonderingen natuurlijk. Op de artsopleiding wordt nauwelijks aandacht besteed aan homoseksualiteit. We hebben geprobeerd toegang te krijgen tot die opleiding, maar die is ons ontzegd. Men wil binnen de landmacht niet op de zaken vooruit lopen. Dit betekent wel dat artsen nog te weinig relaties leggen met homoseksualiteit en bijvoorbeeld gevoelens van eenzaamheid en heimwee. Dat is met name bij de marine het geval.

Eén van de mannen die ons belde vertelde dat zijn arts schuchter iets op een papiertje schreef. Daar stond dan homoseksualiteit op! Moet je nagaan, die man durfde het woord niet eens uit te spreken. Dit incident heeft zich nog geen twee jaar geleden afgespeeld. Tsja, en de Stichting kan geen professionele opvang bieden. Wij zijn vrijwilligers, belangenbehartigers. Professionele hulpverlening kunnen wij nooit bieden.

Je moet ook niet vergeten dat veel militairen van mening zijn dat je met klachten niet naar een dokter gaat, dat doet een man niet. En naar een geestelijke verzorger ga je al helemaal niet. Volgens mij ligt hier dan ook een taak voor de officiële belangenverenigingen, zij zouden zoiets moeten oppakken. Maar ja, als het gaat over homo's dan wil men eerst weten over hoeveel mensen het gaat, dat is een dooddoener. Het aantal is in wezen niet relevant. Je gevoelens of twijfels ter sprake brengen, zelfs bij een geestelijke verzorger, is voor veel militairen nog een probleem. Men is er als de dood voor. Je toont je gevoelens niet. Je overschreeuwt je onzekerheid."

AIDS

Homo-zijn wordt met andere woorden niet zo gemakkelijk in verband gebracht met het leger. Tegenwoordig echter wel met AIDS. Ten onrechte overigens.

"De Stichting heeft zich altijd terughoudend opgesteld met betrekking tot AIDS. Met name om te voorkomen dat die relatie gelegd zou worden tussen homo-zijn en AIDS. Wat dat betreft wordt er een vreemde politiek gevoerd. Verplicht testen kennen we niet in Nederland, en dat is maar goed ook. Maar

wat gebeurt er? De militairen die een opleiding moeten volgen in de V.S. worden verplicht getest. Dat wordt dan zo maar even door het kabinet gejaast. We hebben besloten er echter niet op te reageren, we willen niet met AIDS geassocieerd worden. Wat er in de toekomst gaat gebeuren, weet ik nog niet."

Ten behoeve van artsen in de krijgsmacht is echter in augustus 1987 wel een 'ALGEMENE DIENSTAANWIJZING IGDKL' nr. 9.002 uitgevaardigd. Deze heeft betrekking op onderzoek op antistoffen tegen HIV bij militaire bloeddonors. Daarin wordt ten onrechte gesproken over risikogroepen, het gaat veel meer om risikovolle handelingen. Niet ten onrechte wordt al het bloed getest op antistoffen tegen HIV. Een militaire arts is verplicht een besmetting te vertellen aan de militair en deze informatie door te spelen aan de huisarts van de betreffende persoon. De hulpverlening van de arts, zo gaat de dienstaanwijzing verder, bestaat uit het overhandigen van een folder.

"Ik vind dat je als defensie een ontzettende verantwoordelijkheid op je neemt. Per jaar krijg je zo'n 40.000 jongens binnen. Jongens die meestal van toeten nog blazen weten. Die jongens worden zelfs onvoorgelicht naar Duitsland gestuurd. Dit slechte beleid geldt dus niet alleen voor AIDS, maar ook voor geslachtsziekten. In het militair hospitaal heb ik het zelfs een keer mee gemaakt dat men bloed prikt zonder handschoenen aan. Dat zijn slordigheden die niet mogen voorkomen. Binnen

de krijgsmacht heeft men meestal zo'n houding van 'dat lost zich wel op.' Een niet erg verstandig beleid."

De Stichting heeft vanaf het begin van haar bestaan uitdrukkelijk de publiciteit gezocht. Werkt zoiets niet eerder negatief dan positief? De krijgsmacht vindt het meestal niet leuk als zij in het nieuws komt, laat staan met betrekking tot homoseksualiteit.

"Het is volgens ons de enige manier om iets te bereiken. Je kunt niet meer worden ontkend. Het gevolg is namelijk dat de staatssecretaris gedwongen wordt beleidsuitspraken te doen. De direkte top daaronder is echter minder bereid om iets te gaan doen. Men is vaak nogal bang om een voorttrekkersrol te gaan vervullen ten opzichte van het buitenland. Die vele publiciteit die we hebben gekregen in het binnen- en buitenland werkt tegelijk ook heel gek. In Nederland krijgt men dan ook zoiets over zich van 'bekijk het maar in het buitenland, maar bij ons kan het.' De Nederlandse krijgsmacht zegt dan: 'Wij leveren een goed produkt, wij zijn een van de beste legers ter wereld, materieel en personeel, en wat wij intern allemaal toestaan dat is onze zaak.' Dat is onze traditie. Dat geldt ook voor de staatssecretaris. Ik heb de indruk dat hij het in de grond van zijn hart goed vindt dat wij ons hebben georganiseerd."

Klaas Soesbeek

(De Stichting Homoseksualiteit en Krijgsmacht is te bereiken via Postbus 6049, 2702 AA Zoetermeer, tel.: 079-312910).

De nieuwe kleren van de paus

"Wij trekken ons heus niets aan van wat de paus voorschrijft over de sexualiteit en over abortus", zegt mijn roomskatholieke kennis. "Maar hoe je ook over de paus denkt, je zult toch moeten toegeven dat hij internationaal groot moreel gezag heeft", zegt mijn roomskatholieke kennis. Dat zegt hij elke keer als het staatshoofd van het Vaticaan weer een boodschap de wereld in heeft gestuurd.

Ik begrijp niet waar dat morele gezag dan wel uit moet blijken, als vrijwel alle roomskatholieken die ik ken zich in hun persoonlijk leven toch niets aantrekken van zijn woorden.

"Nee", zeggen ze dan, "maar je moet dat vooral internationaal zien: in de wereld heeft hij groot moreel gezag. Kijk maar naar al die staatslieden die maar wat graag bij hem op bezoek gaan."

Inderdaad, de leider van de roomskatholieke kerk is een graag geziene gast bij wereldlijke machthebbers en de politici lopen bij de paus de deur in Rome ook behoorlijk plat. Ik heb dat nooit goed kunnen begrijpen, maar dat ligt misschien aan mijn gereformeerde opvoeding. Want in die calvinistische achtergrond heb ik nu niet bepaald geleerd om begrip te krijgen voor de roomskatholieke hiërarchie. Ik heb daar zelfs op één punt sympathie aan over gehouden voor de Staatkundig Gereformeerde Partij. Want die kleine, rechtse, steil-calvinistische partij heeft zich altijd verzet tegen de diplomatieke erkenning van het Vaticaan als staat en de paus als staatshoofd. Ik ben het daar nog steeds volledig mee eens: het Vaticaan kan in het volkenrecht niet gelijk worden gesteld aan een staat, met een staatsvolk en een staatsgebied. En de paus mag niet worden beschouwd als een staatshoofd.

Moreel gezag?

Mijn roomskatholieke kennis kan overigens best gelijk hebben: de paus hoeft niet erkend te worden als staatshoofd om toch, als leider van een wereldgodsdienst, groot moreel gezag te hebben in de internationale verhoudingen.

Maar heeft de paus dat grote morele gezag eigenlijk wel? Want waaruit zou dat dan wel moeten blijken?

De paus reist de hele wereld af, van conflicttaard naar conflicttaard. Overal spreekt hij bezwerende woorden, die vrijwel altijd er op neerkomen dat conflicten moeten worden opgelost volgens de christelijke normen.

Zijn recept voor de oplossing van conflicten in communistische dictaturen is terugkeer naar het kapitalisme; zijn recept voor de rechtse dictaturen is beoefening van de christelijke naastenliefde waarmee onderdrukkers en onderdrukten elkaar moeten benaderen. De paus heeft er natuurlijk recht op om zulke op-

ANP-foto

vattingen er op na te houden, maar heeft hij met zijn veelgeroemde morele gezag eigenlijk ooit wel eens iets bereikt?

Nog nooit is deze paus bij mijn weten in staat geweest om een conflict op te lossen.

Neem nu eens die andere, internationale bekende figuur: de secretaris-generaal van de VN, Perez de Cuellar. Deze man kust nergens de grond, reist niet opzichtig rond met een heel media-circus achter zich aan en toch bereikt hij wel het begin van vrede tussen Iran en Irak. Hij heeft moreel gezag verworven. Heeft de paus ooit geprobeerd aan die oorlog een eind te maken?

Neem de Russische leider Gorbatsjov. Die haalt de eerste angel uit de wapenwedloop. Bovendien begon hij aan de oplossing van het conflict rond Afghanistan. Ook Gorbatsjov heeft daarmee moreel gezag verworven. Heeft de paus ooit iets betekend voor de wapenbeheersing of voor de vrede in Afghanistan?

Neem de Amerikaanse politici die er soms in slagen om president Reagan af te remmen als hij weer oorlog wil voeren tegen Nicaragua. Heeft de paus ooit iets wezenlijks gedaan om aan de afschuwelijke situatie in Nicaragua, in El Salvador, in Guatemala een bevredigend einde te maken? Waaruit blijkt dan toch dat morele gezag?

Tegen apartheid

De paus ging in september naar Zuidelijk Afrika. Met zijn veelgeroemde morele gezag. Overal vertelde hij dat hij tegen de apartheid is. En overal hield hij zijn toehoorders voor hoe zij de problemen van de apartheid moeten oplossen. Zeker niet via een boycot. Daar is de paus op tegen. Hij wil een oplossing "die minder lomp is en die meer beantwoordt aan de waardigheid van de mens."

Uit deze opvatting blijkt dat deze blanke paus weinig begrepen heeft van de problemen in Zuidelijk Afrika. Die zijn veroorzaakt door racisme – de meest lompe ontkenning van de waardigheid van de mens.

De paus vindt dat "de strijd tegen rassendiscriminatie via onderhandelingen gevoerd moet worden". De paus vindt geweld uit den boze, zei hij uitgerend in Zimbabwe, waar de blanke racisten zeven jaar oorlog hebben gevoerd om het racisme te kunnen handhaven. De paus zal wel geen domme man zijn, dus weet hij dat onderhandelen alleen kans van slagen heeft als de partijen bereid zijn tot compromissen. Maar hoe kunnen de Zuidafrikanen nu compromissen sluiten met het racisme? Moeten zij soms genoegen nemen met 'een beetje' apartheid? Is dat niet hetzelfde als genoegen nemen met 'een beetje' doodstraf?

In z'n hemd

Kortom: voor wie heeft deze paus met deze opvattingen in vredesnaam toch dat grote morele gezag?

Of moeten wij misschien wel concluderen dat het morele gezag van de paus in de internationale verhoudingen net zo onbestaand is als de nieuwe kleren van de keizer? Dat is een sprookje waar kinderen plezier aan beleven. Maar de paus nemen de volwassenen doorgaans serieus, ook al staat hij meestal in zijn hemd.

Karel Roskam

HIVOS helpt Zimbabwe

Van de nood een (onderwijs)deugd maken

Zimbabwe, het vroegere Rhodesië, werd tot 1980 door een blanke minderheid geregeerd. Een lange en bloedige bevrijdingsstrijd had daaraan een einde gemaakt. Natuurlijk was de blanke overheersing niet van de ene op de andere dag verdwenen. Het land erfde bijvoorbeeld een koloniaal onderwijsstelsel dat vooral de belangen van de blanken diende. Langzaam maar zeker wordt nu het onderwijs afgestemd op de behoeften van de meerderheid van de bevolking. ZIMFEP, een in 1981 opgerichte lokale ontwikkelingsorganisatie, vervult daarin een voortrekkersrol. Vanaf het begin is ZIMFEP daarbij gesteund door HIVOS, het Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking.

ZIMFEP staat voor Zimbabwe Foundation for Education with Production en streeft naar onderwijs dat sterk verbonden is met de praktijk. Onderwijs moet werkgelegenheid helpen scheppen en de produktie verhogen. Bovendien moet dat onderwijs de emancipatie, het zelfbewustzijn en de sociale organisatie van de deelnemers bevorderen.

Het idee voor dit praktische onderwijs is ontstaan tijdens de onafhankelijkheidsstrijd. In de vluchtelingenkampen in Mozambique en Zambia moest van de nood een deugd worden gemaakt. Gebrek aan alles, ook boeken en andere leermiddelen inspireerden tot geïmproviseerd onderwijs dat in dienst stond van de voedselvoorziening, de gezondheidszorg en natuurlijk ook de vrijheidsstrijd. Tegelijkertijd groeide een politiek idee over het onderwijs na de onafhankelijkheid. De zwarte meerderheid moest nu wel een kans krijgen op goed (voortgezet) onderwijs. Het nog op Britse leest geschoeide onderwijsstelsel moest dus drastisch veranderd worden.

Vrijheidsstrijders

ZIMFEP startte in 1981 een experiment met acht bijzondere middelbare scholen. De leerlingen bestonden hoofdzakelijk uit voormalige vluchtelingen en vrijheidsstrijders. Het onderwijs werd direct gecombineerd met het bouwen van de klaslokalen, de slaapvertrekken, praktijkruimten en ook met de voedselvoorziening voor de scholen zelf. Praktisch werk, landbouw en voedselproduktie, leren samenwerken en plannen maken krijgen veel aandacht. Problemen zijn er natuurlijk ook. ZIMFEP-leerlingen moeten gewoon hetzelfde examen doen als andere scholieren. Al dat praktische werk wordt daarom vaak als een extra belasting ervaren. Bovendien levert het behalen van het (nog altijd Engelse!) examen in de theorievakken meer erkenning op dan de praktische vaardigheden. Op een nieuwe school (het Mupfure Self Help College) experimenteert ZIMFEP met een leerplan zonder examendruk. Dat kan ook omdat deze school uitsluitend wordt bevolkt door wat oudere ex-

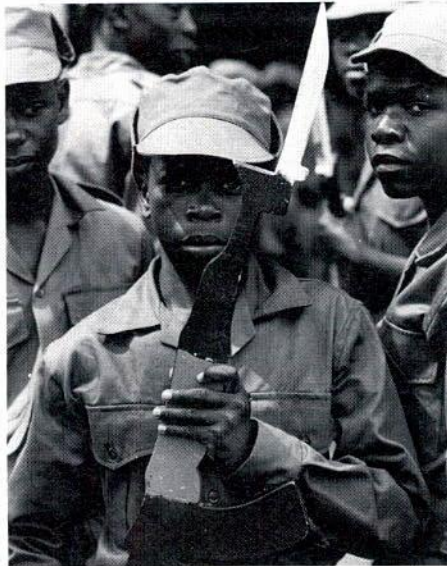

vrijheidsstrijders. Op Mupfure krijgen zij een tweede kansonderwijs dat er helemaal op gericht is hen aan werk te helpen, individueel of in het verband van een samen te vormen coöperatie. Het scheppen van werkgelegenheid krijgt toch steeds meer nadruk bij ZIMFEP. Niet verwonderlijk, gezien de grote werkloosheid onder schoolverlaters in Zimbabwe. Van de 100.000 jongeren die jaarlijks afstuderen, vindt slechts 1 op de 14 een baan. Met haar scholen en andere activiteiten wil ZIMFEP een voorbeeld stellen. Inmiddels heeft de regering van Zimbabwe het experiment als zeer waardevol erkend en de ZIMFEP-ideeën worden nu toegepast in een algemene hervorming van het onderwijsstelsel van het land.

ZIMFEP en HIVOS

ZIMFEP is slechts één van de bijna 300 HIVOS-partnerorganisaties in de derde wereld. Overal, in Afrika, Azië en Latijns-Amerika, zijn zij het die zelf – met financiële steun van HIVOS – projecten uitvoeren gericht op economische zelfstandigheid, scholing en vorming, gemeenschapsontwikkeling en organisatievorming. HIVOS kan die steun geven uit fondsen van de Nederlandse overheid en met geld dat ter beschikking is gesteld door particulieren in Nederland. HIVOS werd in 1968 opgericht om vanuit humanistische beginselen een structurele bijdrage te leveren aan ontwikkelingssamenwerking. In dit jubileumjaar wordt een oproep gedaan tot meer steun voor dit humanistische ontwikkelingswerk (zie de ingesloten folder in dit EGO-nummer). Om ZIMFEP en al die andere organisaties hun belangrijk werk te kunnen laten voortzetten, is die extra steun onmisbaar.

Op 26 november viert HIVOS haar jubileum met een bijeenkomst in het Institute of Social Studies in Den Haag. Simon Matsvai, directeur van ZIMFEP, is een van de sprekers op deze bijeenkomst. Hij zal in Nederland ook bezoeken brengen aan groepen en organisaties die via HIVOS steun geven aan ZIMFEP. Voor meer informatie en aanmeldingen: HIVOS, tel. 070-636907.

Spoorloos

Twée prijzen voor perfecte thriller

Een beetje slaperig nog, omdat de persvoorstelling van 'Spoorloos' in Utrecht zo vroeg begon, dromden de journalisten in de lounge van de bioscoop. De koffie kwam maar moeizaam door en buiten stortregende het. Gelukkig begon de film op tijd. Regisseur George Sluizer, onopvallend, praatte wat met deze en gene. Twee uur later dromden dezelfde critici, bedremmeld en onwennig, de zaal weer uit. Want wat hadden ze gezien? De perfecte Nederlandse (nou ja) thriller, een produktie waar Hitchcock graag z'n signatuur onder had geschreven. En dat is in een land dat echt nog geen filmcultuur heeft om over naar huis te schrijven, een vreemde gewaarwording...

Laat ik vooropstellen dat ik het niet helemaal eens ben met de prijzen die in Utrecht zijn uitgereikt, hoe goed de bekroonde produkties vaak ook waren. Dat de speciale juryprijs naar een Argentijnse film gaat, omdat de maker toevallig een paar jaar in Nederland woont, vind ik fout, en datzelfde geldt, zij het in mindere mate, voor het feit dat 'Spoorloos' zowel de persprijs als de prijs voor de beste Nederlandse film heeft gekregen. Want hoe goed hij ook is, de film is een Nederlands/Franse coproductie, en de belangrijkste hoofdpersoon, de dader, is een Fransman. Het grootste deel van de film speelt zich ook nog eens in Frankrijk af en wordt Frans gesproken. Maar goed, verder niets dan lof voor Sluizer, die met deze verrassing nog een beetje kwaliteit wist toe te voegen aan de uiterst magere oogst aan speelfilms van dit afgelopen filmjaar.

Spoorloos is gemaakt naar de roman 'Het gouden ei' van Tim Krabbé, die zelf het glasheldere scenario schreef, een

van de eerste verdiensten van de film. Want hoe vaak blijft de kijker niet achteraf met een aantal raadsels zitten, als hij of zij een thriller heeft gezien? Niets daarvan bij 'Spoorloos': vanaf het begin tot aan het zeer verrassende slot wordt de bezoeker stap voor stap meegenomen, aan de hand van de ogenschijnlijk vriendelijke Franse chemicus die een gevaarlijke kronkel in z'n hoofd blijkt te hebben, langs de gebeurtenissen die uiteindelijk leiden tot de spoorloze verdwijning van een nietsvermoedende Nederlandse toeriste en, drie jaar later, tot de eveneens spoorloze verdwijning van haar Belgische vriend, die de tussenliggende tijd heeft besteed aan het zoeken naar haar.

De dader is een Franse huisvader, die wil kijken of hij in staat is om bepaalde grenzen te overschrijden. Als kind is hij een keer van een balkon gesprongen, zuiver om te zien of hij dat kon, hoewel 't volkomen onlogisch zou zijn om het te doen. Eenmaal volwassen, en vader van twee dochtertjes, redt hij op een

dag een meisje uit het water. Een van z'n dochters heeft diepe bewondering voor haar vader, die daarop voor zichzelf bepaalt, dat hij die lof pas verdient als hij heeft onderzocht of hij niet ook in staat is tot het slechtste dat een mens maar bedenken kan. Om daarna te ontdekken dat hij daar wel degelijk toe in staat is.

Wanneer hij, na een aantal mislukte pogingen om vrouwen in z'n auto te lokken, de wat naïeve Nederlandse Saskia door een toeval bijna in de schoot geworpen krijgt, blijft haar vriend Rex bij het tankstation wanhopig achter. De politie wordt ingeschakeld, maar van Saskia ontbreekt iedere aanwijzing. De kijker weet inmiddels dat de Fransman een perfectionist is, maar de ware bedoeling die achter de ontvoering zit, is dan nog absoluut duister.

De man leidt z'n normale leven met z'n gezin, maar begint wel contact te zoeken met Rex. Als die bijna gek van wanhoop is, maakt de Fransman zich bekend en stelt Rex voor om mee te gaan naar Frankrijk, om daar te horen wat er met zijn vriendin gebeurd is. Omdat Rex na drie jaar vruchteloos speuren alleen nog maar wil weten of ze al of niet leeft, gaat hij op het voorstel in, omdat hij niets te verliezen heeft. Zelfs doodgaan heeft hij ervoor over. En op dat moment blijkt pas, dat de koelbloedige chemicus iets heeft bedacht dat nog erger is dan dat. Ik bereid u vast voor dat u een ontknoping te wachten staat waar u niet op verdacht bent, en die behoorlijk shockerend overkomt. Maar dan hebt u wel twee uur ademloos zitten kijken naar een intelligent gemaakte produktie die, mede dankzij de natuurlijke acteurs (Gene Bervoets als Rex, Johanna ter Steege als Saskia, Bernard-Pierre Donnadié als de dader), tot een belevenis van de eerste orde is uitgegroeid. De film is voorgedragen voor de eerste Europese Oscar, een nieuwe filmonderscheiding die deze maand wordt uitgereikt voor de beste Europese film. Ik hou u op de hoogte!

Leo van Opzeeland

Johanna ter Steege als Saskia, Gene Bervoets als Rex (foto links) en Bernard-Pierre Donnadié als de dader in 'Spoorloos'

film in 't kort

Drowning by numbers

Een van de grote attracties van de Nederlandse Filmdagen 1988 was de lezing, die de Britse regisseur Peter Greenaway in de Pieterskerk hield. Voor een enorm gehoor stak hij een tamelijk ingewikkelde verhandeling af, die hij geheel had 'opgehangen' aan de letters van het alfabet. Telkens als hij bij een klinker was, kreeg het publiek aan de hand van een serie dia's, een miniatuur-filmscript te horen. Creatief, intelligent, verrassend, kortom, helemaal Greenaway. Zijn films kunnen in

V.l.n.r. Joely Richardson, Juliet Stevenson en Joan Plowright, drie maal Cissie Colpitts in 'Drowning by numbers'

ons land op een groeiend aantal bewonderaars rekenen en z'n laatste 'Drowning by numbers' zal daarop geen uitzondering vormen. Hoewel Greenaway altijd wat cryptisch is in de inhoud van z'n films, heeft deze nieuwe een duidelijke verhaallijn. Drie vrouwen, allemaal met dezelfde naam verdrieken alledrie hun echtgenoot. De drie mannen in kwestie verdienen niet beter, want 't zijn sukkels die niet kunnen tippen aan hun daadkrachtige, ambitieuze dames. Ook de vierde belangrijke man in het verhaal, de doodgraver die telkens zo vriendelijk is om de werkelijke doodsoorzaak van de slachtoffers te verdoezelen, is een tamelijk zwakke figuur, en ook hij trekt uiteindelijk aan het kortste eind. Het publiek mag hier verder van maken wat het wil. En zelfs wie er niets van maken kan, zal nog genieten van de eindeloze hoeveelheid vondsten die de maker ook ditmaal weer in z'n lokaties, aankleding en figuraties heeft verwerkt. Greenaway is een tovenaars, die het medium film als weinig anderen weet te benutten.

Distant voices

Van totaal andere orde, maar minstens zo heerlijk om naar te kijken, is de eveneens Engelse produktie 'Distant voices'

met als tweede deel 'Still lives'. We zien een arm arbeidersgezin in Liverpool. De vader is een tiran, de moeder een lieve sloof, de twee dochters en de zoon volgzame, angstige kinderen. Ze groeien op, krijgen conflicten met hun vader, en vliegen uit. Weer later is de vader overleden, zijn de twee dochters getrouwd. Veel is er niet veranderd in Liverpool. Nog steeds is 't bestaan schraal, en de woningnood nijpend. Wat de hoofdpersonen, en ook de vriendinnen, familieleden en burens op de been houdt is de stroom liedjes, waarmee de film wordt doorspekt. Samenzang is in Engeland nog steeds in zwang, en door deze film wordt duidelijk dat dat zingen, soms fel en beschuldigend, maar meestal beschouwend en gelaten altijd al een duidelijke functie had in die karige levens. 't Schiep een band, 't gaf troost en verlichting, en voor de bioscoopbezoeker zijn al die gezongen commentaren en evergreens een welkom extraatje bij een toch al prachtige, bijna documentair gemaakte film. Regie was van Terence Davies.

Scène uit 'Distant voices'

De papegaai

Eveneens tijdens de filmdagen ging 'De papegaai' van Hans Hylkema in première, een film die als televisie-serie door de IKON uitgezonden zal worden, maar die het als aaneengesloten verhaal ook uitstekend doet. Een onthutsende situatie wordt ons voorgeschoteld: Nederland is een politiestaat. Generaals hebben de macht gegrepen, er zijn voortdurend razzia's, verdachte personen worden zonder pardon opgepakt, in elkaar geslagen en in gevangnissen gemarteld. Een man die illegaal drukwerk verspreidt, wordt gearresteerd, zijn gezin bedreigd. Een delegatie uit een ander land blijkt bereid hen onderdak te verlenen, en opeens zit dat puur Hollandse gezin in een klein dorpje op Cyprus. Ze kennen de taal niet, zijn ver verwijderd van familie en vrienden, en moeten maar zien hoe ze zich

redden. De kinderen weten zich goed aan te passen. Voor de ouders, vooral voor de vader, breekt een verschrikkelijk moeilijke tijd aan, waarin hij tussen twee werelden zweeft.

Hoe politieke vluchtelingen zich moeten voelen, al worden ze nog zo gastvrij opgenomen, wordt akelig duidelijk aan de hand van de formule die Hylkema hier hanteert en die het in elke situatie blijkt te doen: keer de boel eens om. Stel je eens voor dat jij in zo'n situatie zat. Als materiaal om scholieren politiek bewust te maken zal deze film z'n functie zeker hebben, maar ook volwassenen zullen na 't zien van deze film pas goed beseffen hoe het moet zijn om in je eigen land niet veilig te zijn en een duistere toekomst tegemoet te gaan. Dat de film zo indringend werkt is helemaal de verdienste van de regisseur!

The last temptation of Christ

De filmmaatschappij UIP heeft zich een klein fortuin aan publiciteitskosten kunnen besparen door alle opgeklopte rellen rondom de visie op Jezus van Nazareth, zoals die door Martin Scorsese in beeld is gebracht. Keerzijde van de medaille is wel, dat al die kijkers die zich gretig naar de bioscoop spoeden om te zien waar al die opgewonden gelovigen zich nu zo in verslikt hebben, enigszins teleurgesteld weer naar buiten komen. Want 'The last temptation of Christ' is een mooi gemaakte, maar langdradige en bij tijden lichtelijk hysterische film, waarin de liefdesscène tussen de hallucinerende Jezus en Maria Magdalena voorbij is voor je er erg in hebt. Veel schokkender zijn naar mijn smaak de wrede kruisigingsscènes, waarbij het bloed letterlijk in het rond spat, en waarbij de ongelukkige veroordeelden kermen dat je er koud van wordt. Het enige echt verrassende is het feit, dat de blonde, blauwogige Christusfiguur als een zeer humane, aarzelende, onzekere man wordt gepresenteerd, die aanvankelijk helemaal niet zo gelukkig is met de taak waarvoor hij

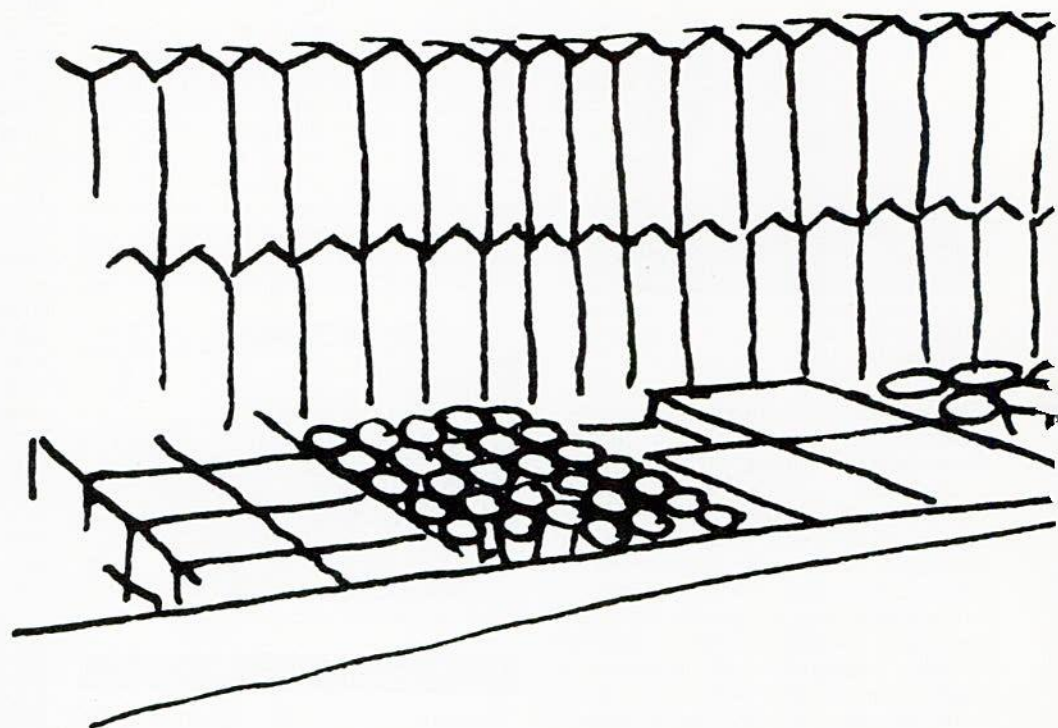

Willem Dafoe als Christus in 'The last temptation of Christ'

blijkt uitverkoren. Een storm in een glas water dus en een lange zit bovendien: bijna 3 uur! Willem Dafoe is een mooie Christus, maar Maria Magdalena in de vertolking van Barbara Hershey is een en al Hollywood.

L.v.O.

LEON

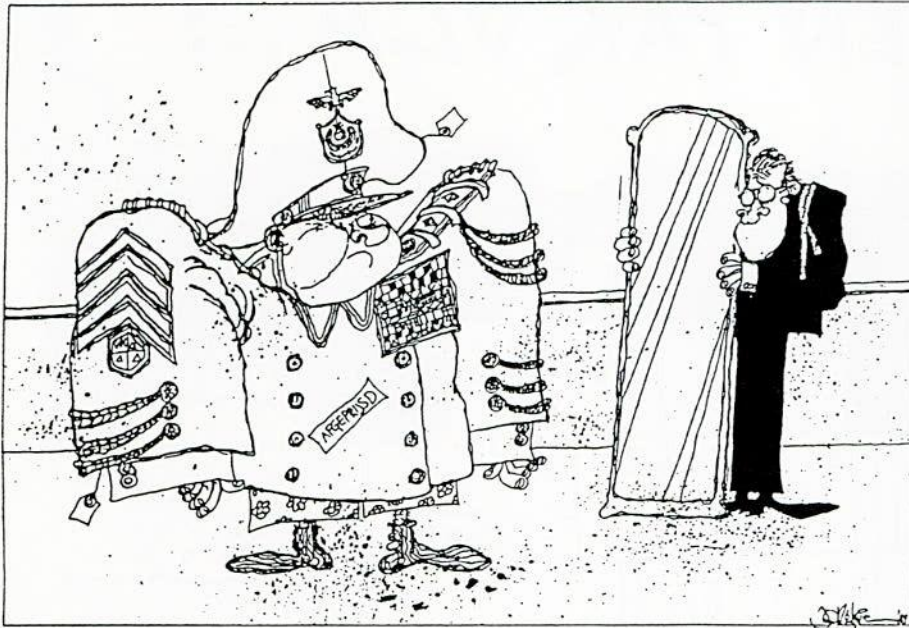

WEET JE WAT, LAAT IK 'ES GEK
DOEN ... IK SPRING 'ES HELEMAAL
UIT DE BAND ...
IK KOOPEEN PAK VLA ...!

De dump

ik wilde eigenlijk al lang de dienst uit. Ik had hem net haarfijn uitgelegd waarom de militaire dienst volgens mij een verkeerde instelling was en dat viel niet zo in goede aarde. Als soldaat was ik inderdaad lachwekkend. Met volle bepakking liep ik in sukkeldraf met een schreeuwende sergeant op mijn hielen, die mij poogde duidelijk te maken dat ik alwéér de laatste in de colonne was en moest opschieten, anders zou hij het hele peloton mores leren. Maar wat wil je, met mijn ene hand probeerde ik de lood-

Bent u wel eens in de 'dump' geweest? De dump is een winkel met legerspullen: tenten, slaapzakken, truien in legergroen, camouflagepakken, overlevingsvesten, bivakmutsen, helmen, kaplaarzen, koppels, 'kistjes' (hoge legerschoenen), menukisten, overlevingsdolken, bajonetten en hakmessen-made-in-Tsjecho-Slowakije. Welnu, om dit laatste wapen was het mijn zoon te doen, voor zijn verzameling.

Stelt u zich voor: een lemmet van ongeveer vijftig centimeter lang en acht centimeter breed; zo een waarmee je gemakkelijk in één houw iemand doormidden, kliëft, een geliefde bezigheid in Chinese vechtfilms. Mijn zoon heeft een verzameling van maar liefst dertig dolken, messen, sabels, luchtdruk-pistolen en andere vreselijke dingen en hij zou en moest ook dit verschrikkelijke hakmes aan zijn verzameling toevoegen.

In de dump waren ze te koop en ik moest mee. Ik, die de militaire dienst ben uitgezet met de banvloek: "Ik hoop je hier nooit meer tegen te komen!" Het was mijn compagniescommandant die dat zei en het kwam me goed van pas, want

zware buitenhelm, die met iedere stap op mijn hoofd heen en weer danste, in bedwang te houden. In mijn andere hand had ik een geweer. Voor mijn gezicht een gasmasker met beslagen oogglazen. Ik had geen adem meer en poogde de vinger van mijn ene hand tussen het door het zweet tegen mijn huid vastgeplakte rubber te wringen om frisse lucht binnen te krijgen. Ondertussen liep ik iedere tien stappen tegen een boom op of viel ik languit in de struiken.

Op de stormbaan was het nog erger: terwijl al die flinke, frisse jongens al drie keer over de vreselijke toestellen waren geklommen, met touwen over moddergaten waren gezwaaid en over balken boven een diep gat waren gewankeld, zat ik in doodsangst boven op een drie meter hoog bouwsel met maar één gedachte: hoe kom ik hier ooit af!

Ik en militaire dienst! Het is natuurlijk niet toevallig dat mijn zoon niets liever

ziet dan oorlogsfilms, uiteengereten soldaten en het moordend vuur van een M-16. In mijn tijd was dat tenminste nog het eerlijke gevecht van man tegen man. Ik moest met de bajonet op het geweer tegenover een stozak gaan staan, met een van haat vertrokken gezicht 'tjah...!' brullen terwijl ik een stekende beweging maakte en een stap naar voren deed. In gedachten zag ik voor mij een mooie jongensachtige Russische soldaat staan. Twee grote angstige reëenogen keken mij in een bleek gezicht aan. Wie zou het eerst steken? De sergeant brulde in mijn oor dat ik een mietje was. Vertwijfeld deed ik een stapje naar voren en fluisterde 'tjah...', terwijl ik angstig naar de, nu paars aangelopen, sergeant naast me keek. God, wat had ik een hekel aan dienst. En zoveel jaar later sta je dan in een dump met een razend enthousiaste zoon een mes te kopen waarvan ik in dienst nog niet had durven dromen. Ik heb me altijd afgevraagd hoe bankovervallers toch aan die bivakmutsen komen; in de dump gekocht natuurlijk. En hoe die messetrekken hun medemens om zeep helpen; met een mes uit de dump natuurlijk. Of hoe denk je dat die punkers, krakers en ander ongeregeld aan die soldatenkistjes komen?

Enfin, schichtig kijk ik om me heen. Ik verwacht het soort klanten, die je wel eens in slechte films op de televisie ziet: kaalgeschoren Hells Angels met de boksbeugel nog om. Cowboy-achtigen met van die hangsnorren en leren laarzen met franjes. Ongure typen met zonnebrillen op. En de eigenaar een soort uitsmijter die iedere klant loensend aankijkt. En als je niet vlug iets koopt, tegen je aan begint te duwen richting uitgang.

Maar wie schetst mijn verbazing als ik daar mijn keurige overbuurman ontmoet, leraar aan een scholengemeenschap. Enigszins gegeneerd begroeten wij elkaar. Er lopen verder wat blozen-de schooljongens rond, een absoluut saaie kantoorbediende en de eigenaar blijkt een olijke vent, type jonge ondernemer.

Ik pak het hakmes en voel voorzichtig of het scherp is. Gelukkig, hiermee moet je minstens twintig keer op een nek inhakken voordat er ook maar een gleufje inzit. f 10,- kost het ding en dat is een koopje. Mijn zoon was dolgelukkig en het kapmes prijkt nu tussen zijn andere messen trots aan de muur. En als het aan mij ligt, blijft het daar.

Stoffel

(Overname uit het maandblad 'Mannen')

De aan ommezijde afgedrukte poster is verkrijgbaar voor f 1,- bij de PSJG (Pacifistisch Socialistische Jongeren Groep), Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

Zowel Bie als mijzelf zijn namelijk niet aan de Alkool, niet aan de Drugs, maar reeds jaren Aan Het Werk. Wat een hele erge verslaving is. Aan Het Werk.

Daar kom je namelijk nooit meer van af. En je hebt steeds méér nodig. Op het laatst begin je al om 8 uur 's ochtends. En dan de hele dag door. Vreselijk. Terwijl het leven zonder werk toch óók heel gezellig kan zijn.

Koot

De parlementaire enquête als doofpot

Wat zijn de twee overeenkomsten tussen Ben Johnson en René van der Linden? Volgens minister-president Lubbers heeft de staatssecretaris zonder het zelf te weten de Tweede Kamer voorgelogen. En volgens sportverslaggever Theo Reitsma heeft de sprinter iedereen in het ootje genomen. De tweede overeenkomst is dat beide heren het tragische slachtoffer zijn van een hypocriet systeem. Van zowel de Canadese als de Limburgse held werden bovenmenselijke prestaties verwacht. Van Johnson wordt verwacht dat hij onnatuurlijk snel kan sprinten, maar hij mag niet de noodzakelijke onnatuurlijke middelen gebruiken die vrijwel al z'n collega's wel gebruiken. Van Van der Linden verwachtte men dat hij de paspoortkwestie wel even zou fiksen, terwijl zijn collega's in de regering hem alle middelen hadden ontnomen om invloed uit te oefenen op de paspoort-affaire.

We hebben in de afgelopen jaren drie parlementaire enquêtes meegemaakt. De eerste ging over overheids subsidies aan Rijn Schelde Verolme (RSV), de tweede over de woningbouwsubsidies aan Wilma en andere grote bouwbedrijven en de derde over de vervaardiging van een onvervalsbaar paspoort door het kleine drukkerijtje Elba/KEP.

Minister Gijs van Aardenne misleidde de volksvertegenwoordiging over de geldstromen van de overheid naar RSV, werd aangeschoten, maar mocht blijven zitten. Staatssecretaris Gerrit Brokx lapte de woningbouwsubsidieregelingen van het parlement aan zijn laars, werd weggestuurd en vervolgens burgemeester van Tilburg. Minister Wim van Eekelen en staatssecretaris René van der Linden maakten er een potje van, misleidden, logen, werden tot opstappen gedwongen en zullen binnenkort wel ambassadeur respectievelijk topambtenaar bij de EG zijn. Ondertussen ging de Tweede Kamer al drie keer over tot de orde van de dag en stevent rechtstreeks af op het volgende schandaal of débâcle.

De politiek en de markt

In alle drie de enquêtes ging het om een vergelijkbaar probleem. De regering, het parlement, de politiek stelt zich iets ten doel, en dat doel moet worden verwezenlijkt door de markt, door een privé-onderneming. Bij de RSV was er de politieke doelstelling dat werkgelegenheid in de scheepsbouw behouden moest blijven. Het politieke middel om dit te bereiken was het verlenen van subsidie aan een privé-onderneming. Een andere politieke doelstelling was het zorgen voor voldoende goede en goedkope woningen voor de Nederlandse bevolking. Het gekozen middel was dat men privé-ondernemingen geld toestopte, met de vriendelijke

vraag woningen te bouwen. En ten slotte was er de politieke doelstelling er voor te zorgen dat er een goedkoop en fraude-bestendig paspoort moest komen. En weer werd dezelfde weg bewandeld: geef een particulier bedrijf geld en de opdracht een paspoort te fabriceren.

Hier zit het cruciale probleem. De doelstellingen van de politiek aan de ene kant en de markt of privé-ondernemingen aan de andere kant zijn vrijwel nooit met elkaar in overeenstemming. De doelstelling van een onderneming is onder alle omstandigheden gelijk: een gegeven de omstandigheden zo hoog mogelijk winst maken. Daar is niets mis mee. Zo functioneert een markteconomie. Maakt een onderneming onvoldoende winst, dan gaat de zaak in de concurrentie de mist in en op de fles. Dus het was voor RSV zaak zo hoog mogelijke winsten te maken. En dat is het

voor bouwondernemingen en paspoort-drukkerijtjes ook. Het behalen van zo hoog mogelijke winst is voor een bedrijf belangrijker dan werkgelegenheid in stand te houden, goede en goedkope woningen te bouwen of goedkope en geavanceerde paspoorten te produceren.

No nonsense

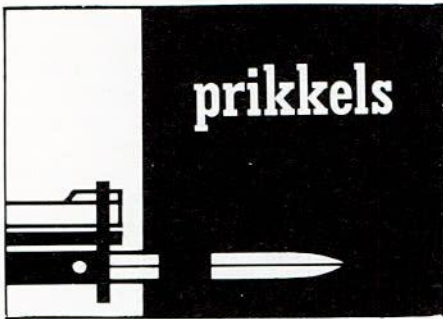
Dus wanneer René van der Linden de opdracht krijgt KEP een paspoort te laten maken, dan staat hij voor de opgave de tegengestelde doelstellingen van de politiek en de markt met elkaar te verzoenen. Hetgeen een bijna onmogelijke opgave is, omdat de staatssecretaris nauwelijks over de machtsmiddelen beschikt om een privé-onderneming politieke doelstellingen op te dringen. Immers, de beslissing was al genomen om het paspoort door een privé-onderneming te laten fabriceren. Hij kon niet dreigen dat de overheid zelf (bijvoorbeeld de Staatsdrukkerij) het paspoort zou maken, als KEP weigerde water bij de winst te doen.

Hetzelfde geldt voor RSV en de bouwbedrijven. De staat heeft nooit gedreigd de ondernemingen te nationaliseren als ze zich niet aanpasten aan de werkgelegenheidsdoelstelling of de doelstelling te zorgen voor een goede volkshuisvesting. Sterker, de regering Lubbers laat geen mogelijkheid onbenut meer aan de markt over te laten, de overheid verder terug te trekken, te dereguleren of te privatiseren. Het no nonsense beleid van het kabinet Lubbers leidt er toe dat doelstellingen van privé-ondernemingen meer en meer gewicht krijgen. Ten koste van allerlei mogelijke politieke doelstellingen.

Doofpot

De problemen met de RSV-, bouw- en paspoortsubsidies zitten hem er niet zo zeer in dat bewindslieden liegen dat het gedrukt staat, hoe kwalijk ook. Het grote probleem is dat de regering Lubbers er voor kiest politieke doelstellingen te realiseren door privé-ondernemingen. Door bedrijven die eigen doelstellingen hebben, en die de regering Lubbers geen strobreed in de weg wil leggen. Wanneer de parlementaire enquêtes niet méér opleveren dan het wegwerken van een aantal vuiltjes, dan lijkt het er sterk op dat de echte problemen van het regeringsbeleid in de doofpot worden gestopt. Net als het uitschakelen van Ben Johnson niets anders is dan het toedekken van een topsport-systeem dat doordrenkt is van anabolen en waarin aan bijna alle wereldrecords een lucht van beta-blokkers kleeft.

Wessel Visser

Weerzien

Ruud had tijdens het vervullen van zijn dienstplicht ervaren dat er uiteenlopen- de meningen bestonden over allerlei zaken. Voor die tijd bestond er één grote waarheid – de RK-kerk – en nog wat afwijkende opvattingen waar je in het zuiden niet mee van doen had. Het was in de 50er jaren, iedereen stemde KVP bij de verkiezingen. De nonnen werden met de bus van de partij vervoerd van het klooster naar het stembureau.

Na ruim 30 jaar kwam ik Ruud weer tegen. Het was op een NS-station, waar we even vluchtig met elkaar spraken. We maakten een afspraak voor een rustige ontmoeting om "de balans op te maken" na zoveel jaar. Onze relatie was die van een intensieve discussie tussen geloof en vrijdenken. Het was als ongelijknamige polen die zich tot elkaar aantrekken, maar dan in een prettige sfeer.

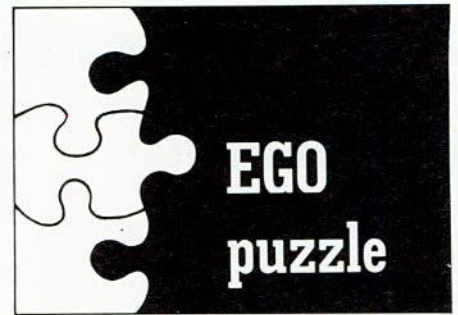
Het weerzien zoals dat bij een reünie plaatsvindt gaat meestal in grote groepen. De sterke verhalen van vroeger worden dan weer eens opgepoetst en lijken nog mooier. Maar al gauw is er dan bier rondom de barbecue.

De mini-reünie met Ruud – waarbij beide echtgenotes aanwezig waren – verliep enigszins anders. In eerste instan-

tie de bekende gesprekken over persoonlijke zaken en onze kinderen die we in die tussentijd verwekt hadden. Maar daarna voelden we wel dat de tijd was aangebroken om weer eens in ons geestelijk tuintje te gaan spitten zoals vroeger. Gezien zijn opstelling van vroeger ging ik ervan uit dat Ruud zeker niet tot de vleugel Gijsen in de RK-kerk zou behoren. Eerder verwachtte ik dat hij als zovelen die kerk de rug zou hebben toegekeerd. Dat bleek ook het geval te zijn maar de werkelijkheid was niet veel beter dan van die bisschop in Rolduc. Ruud en zijn echtgenote waren overgegaan naar de Jehova's Getuigen.

Er was geen enkele ruimte meer voor een persoonlijke opvatting van hun kant. Alles werd onderbouwd met bijbelteksten als een wetenschappelijke beschouwing. Die wijfelachtige roomse jongen van vroeger zat nu bewogen te vertellen over zijn evangelisatiewerk langs de deur. Van verbazing zat ik maar stil te luisteren naar twee mensen die met blijheid over hun broeders en zusters verhaalden.

Onze gemeenschappelijke noemer van toen – de krijgsmacht – kwam ook nog even ter sprake. In de bijbel staat dat zwaarden tot ploegmessen dienden te worden gesmeed, dus had hij dienstge-weigerd met zijn wetenschap van nu. Ook de seksueel andere geaardheid van mensen werd nog een onderwerp van gesprek. Volgens Ruud en zijn vrouw was er geen sprake van gelijkwaardigheid indien dit soort mensen zich overgeven aan hun afwijking. Maar er is nog redding: indien een homoseksueel zich onthoudt van omgang met mensen van zijn eigen geslacht, zou men zich zelfs tot Jehova's Getuige kunnen laten dopen. Maar dan moet wel vast staan dat men blijft streven naar een hetero seksuele verhouding.

De oplossing van de puzzel in het vorige nummer luidt:

1. poken; 2. knuppel; 3. rapport; 4. na- laten.

Hieronder een viertal visitekaartjes, waarbij door een omzetting van de letters van naam en woonplaats het be- roep van betrokkenen kan worden ge- vonden.

L.I. Dier
Rees

R.O.D. Kruk
Beek

E.E.T. Muis
Rang

N.O. Feest
Tiel

Op dat moment was voor mij de maat vol en leek mij verdere discussie zin- loos. Je schakelt ook je TV uit bij een programma van de Evangelische Om- roep als je weer eens als humanist 'ge- kwetst' wordt door de inhoud. We na- men dus afscheid met het gevoel dat weerzien niet altijd zo leuk is.

Een reünie met bier rondom de barbe- cue is dan misschien toch maar de bes- te oplossing. Met alleen sterke verha- len gooi je elkaar tenminste geen roet in het eten bij het weerzien.

Cor Out

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon kantoor	Telefoon huis
Harderwijk	R. O. (Ronald) Battes	03410-23911, tst. 2532	03417-56628
't Harde	L. J. H. (Lex) Beekers	05255-2727, tst. 2087	038-212656
Den Haag	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	070-166424/166425	03480-14787
Schaarsbergen	E. Y. (Ellen) Bremer	085-532774	08308-1867
Utrecht	M. (Metske) Dekkinga	030-910266, tst. 243	033-803142
Steenwijk	A. B. (Adri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	05920-56502
Seedorf (BRD)	J. (Jan) Duijnhouwer	09-4942814011, tst. 348	09-494284647
Nijmegen	J. J. H. (Hans) Floris	080-228200, tst. 145	04132-66346
Seedorf (BRD)	R. P. (Rob) Geene	09-4942814011, tst. 348	09-4942812470
Den Helder	J. J. (Jaap) Geuze	02230-52089	075-210012
Steenwijk	W. H. (Wim) Heij	05210-15422, tst. 2643	05210-13657
Breda	C. H. (Kees) v. d. Hilst	076-273341	013-676578
Arnhem	C. C. (Tineke) Hundling	085-457311, tst. 2151	02991-3525
Oirschot	S. P. J. (Stef) Kessels	040-352913	04760-74188
Hesepe (BRD)	F. G. (Frits) v. d. Kolk	09-4957613051, tst. 290	09-495761687
Oirschot	B. J. T. (Ben) v. d. Linden	040-352913	04920-28423
Den Helder	L. A. (Anuscka) de Man	02230-52089	072-338627
Amersfoort	B. M. (Beernoud) Moojen	033-638622, tst. 4221	035-234907
Blomberg (BRD)	J. G. J. (Jan) Nauts	09-4952357600, tst. 259	09-4952356621
Assen	W. (Wim) Reinders	05920-58499	05921-41499
Amsterdam	H. (Hans) Schonk	020-5865506	075-178421
Hoofdraadsman	K. S. (Kees) Roza	03404-14436	020-323785
Stafradsman	F. (Frank) Spoelstra	03404-14436	05709-2575
Coornherthuis			
(vormingswerker)	J. (Jacques) v. d. Blink	03404-14060	03404-20568
(vormingswerker)	J. (Jan) den Boer	03404-14060	—
(raadsman/direkteur)	A. H. T. (Ad) Hornis	03404-14060	030-937808
(raadsman)	P. W. M. (Peter) Samwel	03404-14060	03480-20799

NOVEMBER

Het regent en het is november:
Weer keert het najaar en belaagt
Het hart, dat droef, maar steeds
gewender,
Zijn heimelijke pijnen draagt.

En in de kamer, waar gelaten
Het dagelijks leven wordt verricht,
Schijnt uit de troosteloze straten
Een ongekleurd namiddaglicht.

De jaren gaan zoals zij gingen
Er is allengs geen onderscheid
Meer tussen dove herinneringen
En wat geleefd wordt en verbeid.

Verloren zijn de prille wegen
Om te ontkomen aan de tijd;
Altijd november, altijd regen,
Altijd dit lege hart, altijd.

J.C. Bloem

De Verkeerde (Olympische) Spelen

Een paar dagen voor het eind van de Olympische Spelen in Seoul kondigden Zuidkoreaanse studenten aan, dat ze zouden demonstreren bij de volleybalfinale tussen de Sovjet Unie en de Verenigde Staten. Inderdaad bleken ze op de dag van die finale gedemonstreerd te hebben. Alleen bij de verkeerde hal. 'Verkeerd' was een begrip dat niet alleen op de studenten van toepassing was, maar misschien wel op de hele Spelen. Hoe veel mooie momenten die sportief ook opleverden.

Toen ik na tweeëneenhalve week van achttienurige werkdagen besloot me eindelijk een keer te verpozen, ging het ook verkeerd. Voor die verpozing had ik de receptie uitgekozen die de Nederlandse ambassadeur in Zuid-Korea de Nederlandse afvaardiging en media aanbood. Het zijn bijeenkomsten die je eigenlijk moet mijden (werd me zeer hardhandig duidelijk gemaakt). Vonhoff stond nog steeds te brallen over de fantastische hockeymedailles die Nederland had veroverd, toen bij mij de aandrang nogal hoog werd en ik me moest verontschuldigen. Helaas bleek de ambassadeur voor 300 mensen slechts één toilet te hebben.

Ambassadeurstuin

Urineer nooit in een ambassadeurstuin! Enige collega's had ik reeds ruggelings in een uiterst donkere hoek van de immense tuin zien verdwijnen en ik besloot hun voorbeeld te volgen. Ik was er evenwel niet van op de hoogte dat in dat uiterst donkere deel van de tuin een twee meter diep betonnen gat school, met een betonnen trapje dat vermoedelijk naar de wijnkelder leidde. Helaas zie ik niet zo goed in het donker.

De Koreaanse dokter zei later dat ik van geluk mocht spreken, dat ik enige consumpties had genomen. Daardoor was ik waarschijnlijk meer 'ontspannen' gevallen dan in volledig alcoholvrije staat. Florence Griffith-Joyner en Carl Lewis hadden eerder aangetoond, dat het bij Olympische topsport vooral gaat om 'ontspanning'.

Ik liet de gaten in mijn hoofd en hand inderdaad behandelen door een Koreaanse arts. Er waren in de Nederlandse ambassadeurstuin ook wel enige Nederlandse artsen en ze kwamen beurtelings de met bloed doorweekte ambassadeurshanddoek bekijken, maar ze leken me aanzienlijk meer consumpties gebruikt te hebben dan ikzelf. Ze verdwenen dan ook beurtelings, zij het dat een schommelende fysiotherapeut wel degelijk bereid was naald en draad te halen.

Ach, beseft ik, die mensen zijn hier om een leuke tijd te hebben. In Nederland

werken ze veelal pro deo, sloven ze zich uit voor schijnbaar niets en als ze dan eindelijk hun beloning krijgen met drie Olympische weken, dan moet daar niet plotseling een domme landgenoot over een gat in zijn kop gaan zeuren. Ook de ambassadeur zelf kwam nog even binnen kijken, of zijn handdoek nog te gebruiken zou zijn na een goede Koreaanse wasbeurt. Zijn eerste reactie was: 'Potdomme, dat ziet er lelijk uit. Hoe vaak heb ik mijn vrouw al niet gezegd: kind laat toch eens een hekje zetten voor dat verdomde gat'.

Ik heb afgezien van een schadeclaim bij de Nederlandse missie in Seoul. Misschien was ook dát verkeerd. Ik wilde met die Van Ebbenhout tot Stoethaspel niet al te veel meer te maken hebben.

Koreaanse arts

Ik vond de Koreaanse arts die me later in het perscentrum behandelde, heel wat interessanter. Minstens een uur nadat hij de hechtingen had aangebracht, hebben we – tegen de slaap vechtend – nog gepraat. Zijn boodschap was: de Spelen zijn verkeerd.

Hij vertelde over zijn familie, die voor de helft in Noord-Korea zat. De kans dat hij die ooit nog zou zien was door de Olympische Spelen alleen maar kleiner geworden. Want Zuid-Korea lonkte op een geforceerde manier en met een idioot fanatisme naar het Westen, terwijl Noord-Korea alleen maar zou verstarren door het succes van de Spelen. Volgens hem was dat ook de enige drijfveer achter de studentendemonstraties. Want de andere drijfveer, een dictatoriaal bewind, was eigenlijk komen te vervallen.

De studenten waren een beetje dom, zei hij. Niet alleen door op verkeerde plaatsen te demonstreren, maar vooral omdat ze de andere dictatuur in hun eigen land niet herkenden. De dictatuur van het werk. Hijzelf draaide diensten van 24 uur met telkens 24 uur rust. Een auto kon hij zich niet veroorloven. Maar hij was er eigenlijk nog goed vanaf gekomen. Koreaanse arbeiders zouden gemiddeld tachtig uur in de week werken, met nóg minder loon.

De Spelen lijken voor de buitenwereld, voor de bezoekers, mooi, zei hij. Maar vraag niet wat ze gekost hebben van de bevolking. Jullie zijn opgesloten in een paradijs; alle toegangswegen zijn versierd met Olympische vlaggen; uiterlijk lijken deze Spelen de meest volmaakte en geavanceerde uit de geschiedenis. Maar het hele land gaat eronder gebukt. En het vreselijke is dat het land het niet beseft, omdat het land trots is. Koreanen zullen nooit toegeven dat ze geleden hebben onder de goede indruk die ze moeten maken.

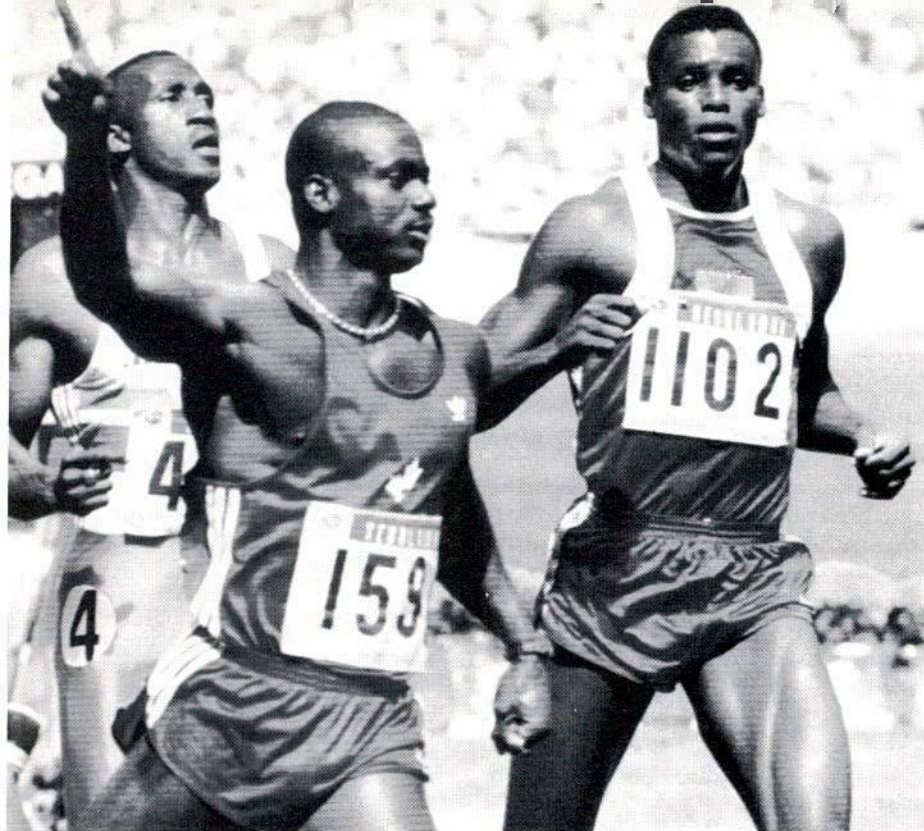
De behandelend arts, volgens collega's een van de beste in Zuid-Korea, sprak redelijk Engels, hij was een uitzondering. Ik bedoel dat niet als verwijt aan Zuidkoreanen, maar de taal bemoeilijkt de doorgaans de communicatie. Soms wendden zich mensen tot je, die kennelijk ook kritiek hadden of die gewoon met een niet-Amerikaan in contact wilden treden. Dan zeiden ze Engelse literatuurgeschiedenis gestudeerd te hebben, maar Engels spraken konden ze niet. Engels is in Zuid-Korea een dode taal als Grieks voor Nederlandse gymnasiasten.

Tegenstellingen

Over de tegenstellingen was het daarom moeilijk spreken. De opvallendste tegenstelling was inderdaad de haat tegen Amerikanen en de tegelijkertijd bijna gênante nabootsing van de Amerikaanse cultuur. Elke Aziatische authenticiteit leek in Zuid-Korea verdwenen of opgeborgen in musea. Op de 'typisch' Koreaanse markt in het centrum van Seoul, Itaiwon, werd nog uitsluitend (Olympische) kitsch verhandeld. Op een steenworp afstand bevond zich het Amerikaanse legerkamp, achter welks prikkeldraad zich 24.000 Amerikaanse militairen ophielden. Het is geen wonder dat in zo'n situatie studenten revolteren.

Maar aan de andere kant maakten de meeste Koreanen een lijdzame, bijna slaafse indruk. In de metro werd je terstond door vier, vijf mensen besprongen, als je een tas over je schouders liet hangen. Die tas hoorde in het bagagerek. In diezelfde metro waren merktekens aangebracht, waar zich een rij diende te formen voor het instappen. Menige westerling was stomverbaasd, als hij door een politieman met scherpe fluit werd terechtgewezen, omdat hij afweek van het aangegeven looppad in het Olympisch getto of van de stoep-rand afstapte om een taxi te wenken. Ook dan kreeg je stevast bezorgde burgers op je af met een zeer sterk ontwikkeld bewustzijn van wat wel en niet kon.

Eén (misschien onbeduidend) voorval staat me wat dat betreft het sterkst bij. Voor de afsluitende marathon wilde ik nog graag Gerard Nijboer en Marti ten Kate spreken. Met enige moeite drong ik door tot het Olympisch dorp, doch gearriveerd bij de ingang naar de twee Nederlandse flats bleek mijn tijdelijke bezoekerspas weer juist niet goed ge-

Ben Johnson (links) en Carl Lewis finishen als eerste en tweede op de 100m

noeg om de laatste stappen te zetten. Het was de eerste keer dat langdurig soebatten hielp. De Koreaanse militair die voor de vierde maal mijn bagage onderzocht, kreeg medelijden dat ik zo ver was gekomen en toch nog tegengehouden moest worden.

Of misschien was het mijn argument dat ik alle officiële wegen had bewandeld, van zeer hooggeplaatsten toestemming had en bovendien een afspraak met het Nederlands Olympisch Comité van doorslaggevende betekenis. Nederland ligt goed in Zuid-Korea,

zoals elke Nederlander kon merken.

Nederland bekend

Over Nederland was in verhouding veel bekend. Het land bevat een klein monument op de plaats waar Nederlanders voet aan wal zetten. Nederlanders zouden eerst Korea en pas toen Japan gezocht hebben. Zuid-Korea eist het primaat op, waar het gaat om de overbrenging van de Chinese cultuur naar de 'eilanden'. Japan, de bezettingsmacht, zou pas in latere instantie door Neder-

landers zijn bevaren. Mijn Koreaanse arts zei dat Hirohito vermoedelijk van Koreaanse oorsprong was.

Hoe het ook zij, ik mocht naar de Nederlandse enclave in het Olympisch dorp. De enige voorwaarde was, dat ik begeleid zou worden door een Zuidkoreaanse militair. Met duidelijk soldateske gebaren en met zijn geweer maakte de begeleider me duidelijk welk een risico hij daarbij nam. "Korean army kill me", zei hij, zijn schiettuig demonstratief heffend. Een soldatenleven deed er kennelijk minder toe dan de service, betoond aan een buitenlander. Dat klinkt natuurlijk absurd en wie weet heb ik zijn woorden verkeerd geïnterpreteerd. Maar een later voorval bevestigde die indruk van nietswaardigheid waartoe ondergeschikten in Zuid-Korea blijken veroordeeld. Tijdens de marathon stapte een van de 36.000 officiële bewakers (volgens waarnemers waren het er minstens 100.000) uit de rij om een speldje in ontvangst te nemen van een der achtergebleven lopers. Hij werd door zijn superieur op zijn hoofd geslagen en viel dood neer. Het was voor de Koreaanse pers niet of nauwelijks noemenswaard.

Verkeerde Spelen in een verkeerd land. En tegelijk volmaakte Spelen in een land, dat zich volmaakt wilde presenteren en daarin ook een ongeloflijke perfectie bereikte. Dat was de bizarre paradox. Verkeerd was Ben Johnson, maar de rest van het sportieve toernooi deugde. Met Florence Griffith die toevallig niet betrap werd, omdat dan Amerika op zijn kop had gestaan en nooit meer zo veel tv-rechten zou hebben neergeteld. Maar de sport heeft allemaal in extenso zelfs in de verkeerde Nederlandse kranten gestaan.

Hans van Wissen

?

vragen
staat
vrij

Rust. Het hoeft niet voor lang te zijn ... ; allerlei gedachten komen op. Ze vinden ineens een andere ordening. Een ordening die een andere weg wijst?

Ik peinsde...

waardoor ontstaan er conflicten tussen mensen?

Mensen in grote verbanden van machtsblokken, landen, groeperingen; mensen in de kleinere verbanden van families, gezinnen, vriendschappen, buurt.

Waar gaat het dan over? Waar hebben die conflicten mee te maken?

Voor de vuist weg somde ik op:

- belangen, tegenstrijdig of vermeend

tegenstrijdig,

- andere, onbekende kulturen of leefgewoonten,
- vreemde nationaliteit,
- verschil in huidskleur of ras,
- seksuele geaardheid,
- storend gedrag,
- godsdienst of levensovertuiging,
- erkenning van rechtmatigheid van bezit of land,
- economisch belang.

Waar gaat het dan over?

Over duidelijkheid die in het geding is.

Over onzekerheid en wantrouwen.

Zou het te maken hebben met angst?

Angst om verworven posities kwijt te raken of overruled te worden?

Aan de ene kant: macht. De behoefte om die safe te stellen... het lijkt alles met angst te maken te hebben.

Aan de andere kant: verdediging. Je er niet onder laten krijgen... het lijkt alles met angst te maken te hebben.

Is het toch angst, die mensen vaak - onbewust - leidt?

Angst om macht en bezit kwijt te raken?

Niet meer te mogen zijn wie je bent, je zelfrespect te verliezen?

Angst om - nog verder - weggedrukt te worden?

Niet meer te mogen zijn wie je bent?

Droom ik?

Als mensen zich meer bewust zouden zijn van deze angsten - die horen bij menselijk bestaan - als zij deze angsten ook minder de doorslaggevende boven-ton zouden laten voeren in hun handelen?

Zij er beter mee om zouden kunnen gaan en meer openheid en mogelijkheid tot overleg en communicatie zouden hebben?

Droom ik?

Zou dan meer begrip, betere verstandhouding, meer vrede mogelijk zijn?

Is het recept voor vrede dan misschien heel eenvoudig: mensen leren omgaan met hun eigen angsten?

Of zijn dit dromen, dromen van een wereldvreemde?

Steven

San Nicolas op Aruba

Eens het Katendrecht van de Carribean

In de Tweede Wereldoorlog was de Lago-raffinaderij op Aruba de belangrijkste strategische plek in het Caraïbisch gebied. Daar konden de geallieerde oorlogsschepen zonder problemen tanken. Maar de geschiedenis kent veel verliezers. Drie jaar geleden sloot de oliemaatschappij Exxon de raffinaderij. Duizenden mensen raakten werkloos en verdwenen naar het buitenland. Zo begon het Antilliaanse eiland onder dramatische omstandigheden aan het avontuur van de 'status-aparte'. De economie stond op instorten en er heerste een financiële chaos. Het zwaarst werd het stadje San Nicolas getroffen, waar de raffinaderij was gevestigd. Volgens waarnemers was daar in die tijd sprake van een ware volksverhuizing. Maar Aruba krabbelt in snel tempo uit het dal. En San Nicolas is tegen de verwachtingen in niet van de kaart verdwenen. De weggetrokken arbeiders zijn aan het terugkomen. Een reportage uit wat eens het Katendrecht van de Carribean was.

Nog slechts een handjevol overgebleven werknemers waakt over wat eens de grootste raffinaderij ter wereld was. De tientallen opslagtanks van Lago (Exxon) roesten weg achter metershoge muren, die San Nicolas over een lengte van vele kilometers van de diepblauwe zee afschermden.

Tegenstellingen

Middenin het plaatsje wordt 'The Village' afgebroken, de inderhaast in elkaar getimmerde plek waar decennia lang de gewone, zwarte arbeiders woonden. Kleurige, maar inmiddels vervelozige, houten krotten, waar de meeste bewoners uit zijn getrokken, zoals uit heel San Nicolas de laatste jaren duizenden mensen zijn weggegaan. „Toen de raffinaderij in 1985 sloot, zag je ze met de minuut vertrekken, radeloos waren ze.“, zegt de plaatselijke cafehouder.

Vanaf deze plek naar Sierra Colorado is maar enkele kilometers, maar er ligt een wereld van verschil tussen. In Sierra Colorado bouwden de Amerikaanse bazen van de Lago een eigen villadorp, compleet met First, Second en verdere Avenues. Een tropisch lustoord, volledig afgesloten van de rest van het eiland. Nog steeds mag de Arubaanse bevolking er niet komen, zoals een potige bewaker aan het begin van het dorp bij een dreigende slagboom duidelijk maakt. Hij is de enige die nog is overgebleven. Het hele dorp ligt verder volledig verlaten te blinken in het zonlicht.

Eens was San Nicolas het Katendrecht van de Carribean. Tientallen olietankers meerden er dagelijks aan en de bemanningen, die soms weken op het lossen en laden moesten wachten, hadden heel wat te verteren. In het centrum regen de bars, logementen en bordelen

'Charles bar' met eigenaar Charlie Brouns: "We plakten een uur aan de dag"

zich aaneen. „Hier was het 25 uur per dag herrie“, mijmert Charlie Brouns, eigenaar van het aardigste bruine café, dat we ooit zagen. Zevenenveertig jaar geleden opende zijn vader, die afkomstig was uit Rotterdam, deze zaak en de zoon drijft 'Charles Bar' nu verder.

„Wij stalen hier een uur van de dag“, zegt hij. „Het was altijd vol. Tot ver op straat stonden de mensen hier te drinken. De meest magnifieke feesten hebben we beleefd, af en toe ook wel eens een goede zeemansknokpartij, maar het hoorde er allemaal bij. Het was hier inderdaad zo levendig als het Katendrecht van vlak na de oorlog. Het werd de laatste jaren al minder door die volledig geautomatiseerde mammoettankers, die niet meer weken bleven liggen, maar in enkele uren hun lading kwijt waren. Maar het bleef gezellig tot de sluiting. Dat was de genadeklap. Toen dat gebeurde heb ik zelf ook een tijdje met het idee rondgelopen om te sluiten, zoals zoveel zaken hier. Tenslotte heb ik besloten het op de toeristen te gooien. En gelukkig, die komen.

Boomtown

Bijna zeventig jaar heeft San Nicolas de dagen en de nachten zo gesleten. In 1926 koos Exxon het plaatsje, waar toen nog een handjevol mensen woonde, uit om er de grootste raffinaderij ter wereld te bouwen. Vanaf dat moment veranderde het in een boomtown, waarheen van heinde en ver de (meestal zwarte, Engelstalige) arbeiders toestroomden. Weldra bevolkten ruim 18.000 bewoners het stadje, dat snel uitdijde rond 'The Village', waar de eerste pioniers waren neergestreken. In de hoogtijdagen was het groter en welvarender dan de hoofdstad Oranjestad.

Aruba, dat werd de Lago. Het olieconcern had niemand nodig. Het zorgde zelf voor de opleiding van het personeel en het onderwijs voor de kinderen. Het bouwde de huizen en legde water- en electriciteitsvoorzieningen aan. Aan het eind van de jaren veertig werkten er alleen al op de raffinaderij 8300 mensen, een aantal dat vervolgens vanwege de automatisering snel zakte, maar tot de sluiting in 1985 bleven duizenden mensen er – direct en indirect – economisch van afhankelijk. Het hele eiland

De Lago op Aruba: 70 jaar bron van welvaart

trouwens. Niet alleen had de oliemaatschappij niet minder dan een-achtste deel van het hele grondgebied in eigen bezit, maar ook de staatskas was er volkomen van afhankelijk. In het jaar van de sluiting was de Lago nog steeds goed voor honderden miljoenen gulden aan belastingopbrengsten, waarmee bijna de helft van de begroting werd gedekt.

Maar ineens was het afgelopen. In het begin van de jaren tachtig ontstond op de mondiale raffinagemarkt een enorme overproductie en Exxon trok zich terug uit onze laatste kolonie. De raffinaderij werd gesloten op het moment dat het eiland de Status Aparte verkreeg en er een nieuwe regering aantrad onder leiding van premier Henny Eman. "Die sluiting was een ramp, de negatieve uitwerking was enorm", huilt Eman nu nog. "Duizenden mensen, die in één klap zonder werk waren gekomen, vertrokken naar het buitenland. Er heerste een ongelooflijke apathie, andere bedrijven sloten ook en de helft van onze inkomsten viel weg. Ik krijg nog kippevel en nachtmerries, als ik aan die tijd terugdenk. Een slechtere start was niet denkbaar. We hebben daarna zo ongeveer de hele wereld rondgereisd om interesse te wekken. Het zat er niet meer in. Dit jaar is daarom definitief besloten tot afbouw. De ontmanteling van de ruïnes kan nu beginnen op enkele installaties na, die we nog kunnen gebruiken voor onze eigen energievoorziening en voor opslag."

Afval

Aruba zal nog jaren te maken hebben met de gevolgen van de sluiting en van de decennia-lange alleenheerschappij van Exxon. Dat wordt ook al snel duidelijk wanneer we met Ramoncito Winterdal, geboren in San Nicolas en eens voor een onderaannemer werkzaam op de raffinaderij, over de terreinen rijden, die de oliemaatschappij bij contract nog 32 jaar in bezit mag hebben. Even

The Village: veredelde sigarenkisten voor de zwarte arbeiders

Foto's Hien Robijns

buiten het plaatsje staan we stil bij een strand, waar de Lago in de loop van de jaren zijn afval heeft gedumpt. Over vele kilometers lengte is het bedekt met een metersdikke zwarte korst. "Alles is hier dood, het is verschrikkelijk waar ze ons mee hebben opgescheept", zegt de gids met tranen in zijn ogen. In totaal is er volgens ruwe schattingen 150 miljoen liter olie in de bodem weggelopen. Het ruimen daarvan zal honderden miljoenen dollars kosten. Nog steeds wordt gestreden, wie dat moet betalen.

Het is niet het enige waar Exxon San Nicolas mee heeft opgescheept. Het bedrijf, dat nu ligt weg te roesten is van het plaatsje afgescheiden door een kilometers lange, grauwe muur, die iedereen sinds mensenheugenis het zicht op de schitterende zee ontnemt. "Wij konden de zee horen, maar we hebben hem door die muur nooit kunnen zien of er gebruik van kunnen maken", peinst Winterdal. "We zaten eigenlijk in een gevangenis. Maar nu kan-ie afgebroken worden. Dat is dan een geluk bij

een ongeluk. Het zal wennen zijn, in je eigen woonplaats straks aan het strand te kunnen liggen."

Een wandeling door het stadje, dat met goed-Nederlandse straatnamen is gesierd, levert een aanblik op van verval en nieuwe bedrijvigheid. De houten krotten in 'The Village' worden afgebroken en er worden nieuwe woningwoningen op hun plaats neergezet. Een net geopend winkelcentrum moet de aandacht weerspiegelen, die de huidige regering plotseling heeft gekregen voor San Nicolas. Twee gebouwen staan in de steigers en Winterdal wijst als een ware goodwill-ambassadeur op allerlei nieuwe voorzieningen: een polikliniek, een nieuwe apotheek, een politiebureau, een pas verbouwde supermarkt, een broodjeszaakje. Dat poetst alleen het beeld niet weg van andere vervallen gebouwen, winkels, horeca-etablisementen en lege huizen, die sommige straten nog duidelijk overheersen. "Wat er bijkomt is allemaal nog niet grootschalig", zegt Winterdal, "maar er werken daardoor nu toch al tientallen mensen meer. Kijk, als al die mensen elke dag een pasteitje kopen kan dat nieuwe broodjeszaakje in het nieuwe winkelcentrum blijven bestaan. Daardoor zijn we ondanks alle ellende van de sluiting nu weer wat optimistischer geworden."

Dan heeft hij het wel over degenen, die nog overgebleven zijn. Want de bewoners van San Nicolas zijn bij duizenden vertrokken toen de raffinaderij sloot en zij werkloos werden. Het inwoneraantal schommelt nu rond de 14.000. "Het leek wel een volksverhuizing", herinnert Charlie Brouns zich. "De stroom ging in het begin de hele dag door. Vooral de jongeren, dat waren vakmensen, die zijn overal elders in de olie-industrie aan het werk gegaan. Vooral in Nederland, in Botlek en Europoort bij Rotterdam. Men wist het allemaal niet meer. Wat zou er gaan gebeuren. Ze waren hun mooie salarissen ineens kwijt, al kregen ze wel een goede afvloeiingsregeling. Sociaal voelend was

San Nicolas: de huizen lagen tegen de raffinaderij aan

Ramoncito Winterdal (rechts): "Straks kunnen we eindelijk de zee zien"

Exxon niet, maar men betaalde goed. Alle perspectief was alleen weg. En dus pakten ze hun handel in en vertrokken."

Geen geld

Wel achtergebleven is de Nederlandse pater Jansen uit Zwolle, die hier al jaren toeft. Hij staat enigszins troosteloos voor zijn kerkje. In de jaren dertig werd het gebouwd door de Lago, maar inmiddels is het aangevreten door de houtwormen en staat het dak op instorten. "Voor de kerk is dit een ontwikkelingsgebied", moppert de pater, "wij hebben absoluut geen geld meer." En de geldschietters zijn weg. "In het jaar dat de Amerikanen weggingen zat er ineens 17.000 gulden minder in de collectebus. Toen de Lago nog in bedrijf was haalde ik 1200 gulden of meer per week op, vlak na de sluiting was dat nog maar tweehonderd gulden. Als ik nu vijfhonderd gulden binnenkrijg, knijp ik mijn handen dicht. Dat zijn zo'n beetje de verhoudingen."

Maar Ramoncito Winterdal is desondanks niet uit het veld te slaan. "Er zit hier toekomst in. U ziet hier vele lege huizen en andere panden, maar velen stonden bij mijn geboorte ook al leeg. De situatie was hier voor de sluiting zoals gezegd ook niet zo mooi. Veel zaken, die altijd aan de Lago hebben geleverd, draaien toch door. Als het allemaal zo slecht was, zouden ze er beslist mee kappen." Hij rijdt ons wervend door de straten: "Zie maar, overal waar je langs komt zitten mensen een pilsje te drinken. Dat is een positief teken. Als het slecht gaat drinken mensen geen pilsje."

"Ach", zegt Charlie Brouns in zijn bar, "het gaat er nog steeds om wat de Exxon wil. Er zijn hier volop mogelijkheden, als zij maar meewerken. De vier hotels hier, waar vroeger de pijpfitters en de contractanten woonden, worden niet meer geëxploiteerd. Maar als Exxon ons de kans geeft zit alles er weer in. Dan wordt het hier aantrekkelijk voor toeristen. Want van de ambtenaren verwacht ik ook de zegen niet. Ze zullen in Oranjestad blijven wonen en pendelen alleen maar heen en weer." Hij lacht: "Je had hier altijd 23 religies, maar daarnaast ook 23 bordelen. Wat mij betreft wordt het evenwicht weer hersteld. Het kan. Ik zeg altijd maar: de cocosnoot is er, maar we kunnen hem nog niet planten."

Rien Robijns

Videorecorders verbeterd en voordeliger

Videorecorders zijn het laatste jaar verbeterd en toch zo'n f 150,— goedkoper geworden.

De Stichting Vergelijkend Warenonderzoek (SVWO) heeft samen met collega's uit Engeland en Duitsland twaalf mono- en 7 hifirecorders onderzocht.

De hifi-types hebben meestal ook nog wat extra mogelijkheden. Sinds lange tijd is er weer een model van Sony getest, nu dit merk is overgestapt van het Betamax-systeem op VHS.

De in de tabel vermelde prijzen zijn gebaseerd op veel bezochte winkels. Volgens de SVWO zult u 'wellicht niet goedkoper terecht kunnen'.

Mogelijkheden

De verbeteringen van de recorders betreffen het programmeren (waardoor je een tv-uitzending kun opnemen terwijl je niet thuis bent) en het instellen van de voorkeuzetoetsen. Het eerste kan in een aantal gevallen met de afstandsbediening, het tweede is makkelijker geworden doordat je de gewenste kanaalnummers rechtstreeks in kan toetsen. Het aantal voorkeuzetoetsen, waarmee je de zenders vast kunt leggen, is bij alle recorders ruim voldoende. Alle onderzochte apparaten beschikken over een zogenoemde timer. Daarmee kun je een aantal programma's opnemen ter-

wijl je zelf niet thuis bent. Bij de nu geteste recorders zijn het er minimaal vier, in te stellen voor een periode van meestal een maand. Bij enkele types kan het tot twee weken vooruit wat in de praktijk kort kan zijn. In de tabel vindt u ook de beeldfuncties van de recorder. Zo kunnen ze allemaal een stilstaand beeld laten zien en versneld met beeld de band langs zoeken. Een teller met nulstop is handig om snel naar een vertovoren ingesteld punt te gaan. Een scherpteregelaar kan de kwaliteit van het beeld iets verbeteren doordat de contouren wat worden versterkt. Andere mogelijkheden zijn het versneld, vertraagd en 'achterstevoren' afspelen en enkele apparaten kunnen beeld voor beeld laten zien. Dankzij een zogenoemde 'goto-mogelijkheid' kan een videorecorder op commando naar een bepaalde scène worden gedirigeerd. Het index-zoeksysteem lijkt daar op.

De recorders van Blaupunkt en Panasonic hebben de mogelijkheid om met een leespen streepjescodes te lezen. Zo zou

MERK EN TYPE TIMER	TIMER DAGEN																
	PROGR.			VOORUIT	OPN.	VOOR- KEUZE	BEELD- FUNCTIES	AANSL.	AFST. BED.	OVERIGE VOORZ.	STILST.		BIJ- GELUID	GEHEU- GEN	BED.	ENER. VERM.	TTR
	1)	2)	3)	4)							5)	6)					
VHS MONO																	
1 AKAI VS-22 EO	1000	4	31	W	62	RSVBI	S	P	GET	+	-	+	+	+	+/+	11	GOED
9 GRUNDIG VS-440	1000	4	365	DW	39	SBG	S	TP	EKv	+	□	+	-	-	□/+	12	REDELIJK/GOED
10 HITACHI VT-420 E	1300	8	365	DW	69	TRVBI	S	PV	Kv	+	+	-	+	++	+	13	REDELIJK/GOED
11 ITT VR-3918	1000	4	14	DW	30	TB	S		V	+	+	+	□	++	-/□	12	GOED
12 JVC HR-D300 E	1300	4	14	DW	48	TVBI	S		Rv	+	+-	□	□	-	+/+	9	GOED
14 PANASONIC NV-G12 EO	1400	8	31	DW	32	TRVB	S	PSV	v	+	+	□	□	+	++	9	GOED
(23) PANASONIC NV-G40 EO	1500	4	31	D	56	TVBG	S	PSV	Rv	+ ⁸⁾	+ ⁸⁾	□ ⁸⁾	⁸⁾	+ ⁸⁾	++ ⁸⁾	⁸⁾	⁸⁾
15 PHILIPS VR-6470	1100	4	31	DW	48	RSBA	S	P	Kv	+	+	+	□	++	++	9	GOED
17 SAMSUNG VB-710 C	800	4	14	D	32	TR	I			□	-	□	-	-	□/+	6	REDELIJK
19 SANYO VHR-3300 E	1200	6	365	D	32	TRBGI	S	PV	RTv	+	+	+	□	++	++	13	GOED
20 SHARP VC-A102 SM ¹⁾	1000	4	14	DW	32	TRI	S		ET	+	+	-	+	++	+/+	9	REDELIJK/GOED
23 SONY SLV-201	1500	8	365	DW	69	TRVBI	SI		K	+	□	□	□	+	++	14	REDELIJK/GOED
VHS HIFI STEREO																	
49 BLAUPUNKT RTV-7409 ECV	2000	8	31	DW	32	TRVB	SIH	PS	Tv	+	++	+	+	+	+/+	7	GOED
51 GRUNDIG VS-540 E	1900	4	365	DW	39	SBAGI	SA	TPV	GERAKTV	+	□	+	+	++	+/+	17	GOED
52 ITT VR 3968	1600	6	365		39	SBAG	SA	TP	ERT	+	+	+	+	++	+	17	GOED
53 JVC HR-D530 E	3000	8	365	DW	48	TRSVBGI	SAH	TPV	RHAKvD	+	++	+	+	++	+/+	11	GOED
55 PANASONIC NV-H75 EV	2300	8	31	DW	32	TRSVBAGI	SI	PSV	TV	+	++	++	+	+	++	7	GOED
56 PANASONIC NV-D80 EV	3300	8	31	DW	32	TRSVBI	SI	PSV	HATVD	+	++	++	+	+	++	8	GOED
57 PHILIPS VR-6870	1700	8	31	DW	48	TRSVBAG	SI	P	AKv	+	+	+	+	++	+/+	13	GOED
1 Inmiddels niet meer in productie 2 D = dagelijks op dezelfde tijd W = wekelijks op dezelfde tijd 3 T = teller met nulstop R = scherpteregelaar S = versnelde weergave V = vertraagde weergave B = beeld voor beeld A = achteruit afspelen G = go to (ga naar) I = indexsysteem 4 S = Scart-plug voor audio/video A = aparte audio in/uit-aansluiting (cinch) I = aparte audio/video in/uit-aansluitingen H = hoofdtelefoon 5 T = ook bruikbaar voor tv van zelfde merk P = timer programmeerbaar vanaf afstandsbediening S = timer programmeerbaar vanaf afstandsbediening met streepscodes V = timer voorprogrammeerbaar vanaf afstandsbediening 6 G = instelgegevens en dergelijke op tv-scherm E = elektronisch slot R = restant van band aangegeven H = opname/weergave op halve snelheid mogelijk A = als H, maar alleen audio-hifi K = bij afstemmen kanaalnummers direkt te kiezen T = bandteller in tijdseenheden (h, min. en s) V = VPS ingebouwd v = VPS voorbereid D = digitale effecten zoals stroboscoop, solarisatie, slow motion en stilstand beeld 7 Beoordeling van de hifi-apparaten is niet rechtstreeks vergelijkbaar met die van de gewone apparaten 8 Door late verkrijgbaarheid niet volledig onderzocht, wel summier kijkproef gehouden ++ = ZEER GOED; + = GOED; □ = REDELIJK; - = MATIG; -- = SLECHT Fabrikanten/importeurs • AKAI, SAMSUNG: Fodor, Rotterdam, (010) 4 24 65 55 • BLAUPUNKT: Blaupunkt, Amsterdam, (020) 5 68 23 45 • GRUNDIG: Grundig, Amsterdam, (020) 5 68 15 68 • HITACHI: Hitachi, Soest, (02155) 1 65 44 • ITT: Revah Hesse, Eindhoven, (040) 41 55 25 • JVC: JVC, Zoeterwoude, (071) 45 33 33 • PANASONIC: Haagtechno, Den Bosch, (073) 20 29 11 • PHILIPS: Philips, Eindhoven, (040) 78 11 78 • SANYO: Sanyo, Mijdrecht, (02979) 8 49 39 • SHARP: Sharp, Roelofsarendsveen, (01713) 88 90 • SONY: Sony, Badhoevedorp, (02968) 8 19 11																	

het programmeren heel eenvoudig zijn, maar helaas zijn de omroepbladen daar nog niet op ingesteld en de SVWO verwacht ook niet dat dat snel zal gebeuren. In de tabel is ook nog een kolom met 'overige voorzieningen' opgenomen. Zo kun je bij de geteste AKAI en Hifi Grundig-recorder op je tv aflezen hoe je ze hebt ingesteld. Een elektronisch slot voorkomt ongewenst gebruik door bijvoorbeeld kinderen. Het is handig als een recorder aangeeft hoeveel band er nog resteert. Zo kun je immers makkelijk nagaan of je een programma nog kunt opnemen.

Soms is het mogelijk de bandsnelheid te halveren, waardoor je een dubbele speelduur krijgt. De kwaliteit van beeld en geluid gaat er wel ernstig door achteruit. Bij de hifi-recorders geldt dat alleen voor het beeld. Deze apparaten zijn dan ook als hoogwaardige geluidsrecorders te gebruiken, aldus de SVWO-onderzoekers. De hifi-recorder van JVC en de Panasonic NV-D80 EV hebben een zogenaamde digitale voorziening. Daarmee kunnen allerlei effecten met het beeld worden bereikt, zonder dat de kwaliteit achteruit gaat. Zo zijn er perfecte stilstaande beelden en slowmotions te zien, is er een stroboscoopeffect te verkrijgen, (apparaat houdt een van de vijf beelden even vast), en kan het beeld worden gesolariseerd, waarmee alleen de contouren overblijven. Deze twee recorders zijn daardoor wel behoorlijk prijzig.

Een aantal recorders geeft ook de mogelijkheid een zogenoemde VPS-voorziening in te bouwen of deze is zelfs al aanwezig. Dat VPS-systeem houdt in dat je programma's volledig op kunt nemen, zonder staartje van een vorig of begin van een volgend programma. Vanuit de studio moet dan wel een signaal worden gegeven waar de recorder op reageert. In Duitsland is dit al jaren heel normaal, maar helaas gebeurt dat in ons land nog niet en het ziet er ook niet naar uit dat het snel het geval zal zijn.

De hifi-recorders zijn een paar honderd gulden duurder dan de 'gewone' apparaten. Volgens de SVWO zijn ze dat geld waard als je van muziek houdt en een tv hebt met een goede geluidsweergave of je video ook wilt gebruiken voor het opnemen van radio, cd of andere geluidsbronnen.

Beoordeling

Om de beeldkwaliteit te kunnen beoordelen is een groot aantal metingen verricht en heeft een ervaren panel uitvoerig gekeken naar testbeelden en naar gewone programma's.

De recorders blijken elkaar niet veel meer te ontlopen op dit punt. Alleen het model van Samsung bleef hierbij iets achter bij de rest.

Bij de beeldfuncties, zoals stilstaand beeld, zijn de verschillen groter. De kwaliteit van het geluid van de hifi-re-

corders is volgens de onderzoekers bijna perfect. De beoordeling is per groep gedaan. Met andere woorden: een plus voor een gewone recorder is niet te vergelijken met een plus voor een hifi-recorder.

Bij de beoordeling van de bediening is gekeken naar de bruikbaarheid van de afstandsbediening zoals plaatsing en bijschriften van de knopjes en de leesbaarheid bij weinig licht. Er is echter vooral gekeken naar het gemak waarmee de timer te programmeren is. Op de gebruiksaanwijzing hadden de onderzoekers weinig kritiek. Het energieverbruik is in de stand-by-positie gemeten. De verschillen tussen de apparaten blijken op dit punt gering. Tijdens het spelen verbruiken de recorders niet meer dan een kleine gloeilamp.

Conclusie

Veel onderzochte 'gewone' recorders voldoen. De SVWO beveelt aan, gelet op prijs en mogelijkheden, de AKAI VS22 EO (f 1000,-), de ITT 3918 (f 1000,-), de Philips VR 6470 (f 1100,-), en de Sanyo VHR-3300 (f 1200,-).

Van de stereo-hifi-recorders zijn volgens de SVWO aantrekkelijk de ITT VR 3968 (f 1600,-) en de Philips VR 6870 (f 1700,-).

(Overgenomen uit Koopkracht maandblad van het Konsumenten Kontakt, september 1988).

Islamitische vrouw

In de reeks vrouwen-wereld-literatuur is dit voorjaar een verhalenbundel verschenen van de Egyptische schrijfster Alifa Rifaat, getiteld 'In de verte een minaret'.

In de bundel zijn 15 verhalen opgenomen. Het merendeel van de verhalen beschrijft het leven van vrouwen, jonge en oude vrouwen in Egypte. De verhalen betreffen zowel het leven op het platteland als in de stad. Alifa Rifaat weet op prachtige, geheel eigen wijze een beeld te schetsen van de positie van de vrouw in de Islamitische samenleving, de relatie man en vrouw, de relatie moeder en dochter. Hoewel het boek zeker geen aanklacht is tegen de Islamitische samenleving en verstoken is van iedere vorm van Westers feministisch denken bevatten de verhalen wel subtiele kritiek op die samenleving en vragen ze om veranderingen en oplossingen passend in die maatschappij.

Naast de thematiek maken de schrijf- en verteltrant van Alifa Rifaat deze verhalenbundel tot een waardevolle aanschaf. 'In de verte een minaret' is uitgegeven bij De Geus, Breda, f 24,50. (KH)

Goed/fout

Hoe goed of hoe fout de gemiddelde Nederlander tijdens de Tweede Wereldoorlog was is het thema van de onlangs herdrukte roman 'Een blauwe maandag op aarde' van Max Dendermonde. Hoofdpersoon in deze levige roman is Leonard Jellinck, die samen met zijn vrouw Ronda een hotel runt in een stadje aan de grens. Iedere maandag reist de 50-jarige Jellinck voor zaken naar Amsterdam. Zaken is eigenlijk een groot woord, want hij zou zijn hotel uitstekend kunnen leiden zonder ooit in de hoofdstad te komen. Maar zonder één dag Amsterdam in de week zou hij het niet vol kunnen houden. Deze levensgenieter raakt op een gegeven moment tijdens zijn

wekelijkse bezoeken aan Amsterdam van de ene situatie in de andere verzeild. Langzamerhand wordt duidelijk dat deze provinciaal bezig is de zaken op een rijtje te zetten en dat hij in het reine probeert te komen met zijn verleden.

Ook al haalde deze roman bij lange na niet het nivo van 'De wereld gaat aan vlijt ten onder', toch was het een genoegzaam eens een roman van Dendermonde te lezen.

'Een blauwe maandag op aarde' door Max Dendermonde verscheen bij Het Spectrum, Utrecht, f 39,90 (WH)

Marokkaanse literatuur

'Een benauwde tijd: verhalen en gedichten uit Marokko' verscheen dit voorjaar. De bundel is een initiatief van de Arabische boekhandel El Hizra en kwam tot stand in samenwerking met de Bond van Marokkaanse schrijvers. De uitgave is gesubsidieerd door het ministerie van WVC. De bedoeling van de bundel is het publiek te introduceren in de Marokkaanse literatuur van de laatste jaren. Van 17 auteurs zijn verhalen en gedichten in deze bundel opgenomen. Het bijzondere van de bundel is dat deze verhalen en gedichten voor het eerst in een andere taal dan het Arabisch zijn uitgegeven. In de inleiding worden de verschillende verhalen, gedichten en auteurs in een kader geplaatst en achterin is een korte biografische beschrijving van de diverse auteurs opgenomen. 'Een benauwde tijd' is uitgegeven door: De Arabische boek-

handel El Hizra, Uitgeverij De Balie, NOVIB en het NBLC. Dankzij de subsidie hoeft voor deze unieke bundel slechts f 12,50 betaald te worden. (KH)

Magie

'Vroeger ging alles veel langzamer. De mens ging meer intuïtief te werk, omdat hij zich nog bewust was van de verschillende facetten van de natuur, haar tijden van op- en neergang, haar golfbewegingen. Daaraan ontleenden ze hun magische kracht. Wij zullen deze eenvoud en de band met onze eeuwenoude magische erfenis opnieuw in ere moeten herstellen. We moeten de oorspronkelijke kronkel-paden begaan met de snelheid van het paard en niet met die van de race-auto.'

Deze oproep om de magie in ere te herstellen is afkomstig van de Engelse auteur Marian Green in haar boek 'Magie op eigen kracht, Westerse wegen naar zelfontplooiing'. Op talloze manieren maakt Green duidelijk dat magie – de kunst om veranderingen teweeg te brengen – eeuwenlang deel uitmaakte van het dagelijks leven, net zo als elektriciteit nu deel uitmaakt van dat van ons. Hoe dat gebeurde is in wezen heel eenvoudig: 'Magie maakt gebruik van de krachten van de natuur.' Welke krachten hier worden bedoeld en hoe daar van oudsher (in Engeland door de Kelten) gebruik van werd gemaakt is goed leesbaar weergegeven in een twaalfdelig hoofdstukken, die o.a. gaan over aarde-, water-, vuur- en luchtmagie, zonne-, maan- en sterrenmagie, maar ook over boommagie en magie van je eigen binnenwereld.

Green stelt in haar slotconclusie: 'magie is de technologie van de menselijke geest. Het is het enige terrein dat nog niet uit en te na is onderzocht.' Het enige ... dat onderschrijf ik niet direct, maar los daarvan, in die situatie zal lijkt mij de komende decennia zeker verandering komen. De nadruk ligt in dit boek op het zelf verrichten van praktische oefeningen en het opdoen van persoonlijke ervaring en geenszins op theoretische benaderingen. Voor doe-het-zelvers dus, maar wel zonder haast! 'Magie op eigen kracht' door Marian Green verscheen bij Bres, Amsterdam 1988, 247 blz. f 34,50. (FS)

Op zoek

'Wie in zijn land niet wonen kan' is de titel van het nieuwste boekje van Paula Gomes. In nog geen honderd pagina's vertelt ze op sobere wijze – maar zeer indringend – het verhaal van een 14-jarig meisje, dat vanuit een Japen-kamp in Nederlands-Indië naar Nederland wordt overgebracht.

Ze wordt, sterk ondervoed, direct na afloop van de oorlog door het Engelse leger naar een militair hospitaal in Singapore ver-

voerd. Daar ontmoet ze de tien jaar oudere Engelse officier Eric met wie ze een relatie aanknoopt. Door een verplichte repatriëring naar Nederland wordt ze gedwongen afscheid te nemen van de enige mens die nog wat om haar geeft. Met een 'We zien elkaar in Europa' neemt ze afscheid van Eric. Wanneer deze op zijn beurt, enige tijd later, naar zijn geboorteland is verscheept, ontvangt ze van hem een uitnodiging naar Engeland te komen. De hernieuwde kennismaking met Eric wordt niet wat ze ervan verwacht. Opnieuw gaat ze op zoek naar een eigen leven en wat liefde.

Een heel bijzonder boekje! 'Wie in zijn land niet wonen kan' door Paula Gomes verscheen bij Nygh en Van Ditmar, te Amsterdam, f 19,90 (WH)

Nadine

De in 1987 verschenen historische roman 'De Spaanse dokter' (over de jodenvervolgingen in Europa tijdens de late Middeleeuwen) van de Canadese auteur Matt Cohen werd door nagevoel alle kritici lovend besproken. Of zijn zojuist in vertaling verschenen roman 'Nadine' eveneens zo'n gunstig onthaal zal krijgen valt nog te bezien. Het boeide mij althans aanzienlijk minder.

Het begin speelt zich af in het door de Duitsers bezette Parijs tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vlak na de geboorte van Nadine pogen haar ouders, na haar bij familie te hebben ondergebracht, naar Spanje te ontkomen. Ze worden echter bij hun vluchtpoging door de Duitsers gepakt en afgevoerd naar een kamp. De eerste jaren wordt het joodse meisje Nadine door een zuster van haar moeder opgevoed. Deze tante Léonie beschikt slechts over beperkte middelen van bestaan. Reden waarom Nadine kort na de oorlog, door bemiddeling van een halfbroer van haar vader (een hoogleraar sterrenkunde), bij een pleeggezin in Canada wordt ondergebracht. Tijdens haar studie (eveneens sterrenkunde) spelen twee personen een belangrijke rol in haar leven: de medestudent Miller en haar oom. Om, na haar studie, aan beide mannen te ontkomen vertrekt ze voor een studieopdracht naar Europa. Na een verhouding met een dramatisch einde keert ze naar Canada terug. Wanneer haar oom is overleden gaat ze met Miller

naar Israël. Een schokkende gebeurtenis doet haar echter wederom in Parijs belanden. In de stad waar haar leven begon moet Nadine proberen 'het verleden' om de draad van het leven weer te kunnen oppakken. 'Nadine' door Matt Cohen verscheen bij Ambo, Baarn, f 35,-. (WH)

Afghanistan

Afghanistan behoort tot de armste en minst ontwikkelde landen van de wereld. Dat was het al voor de Russische inval, de oorlog heeft de situatie alleen nog maar verder verslechterd. Grote delen van het land, met name landbouwgebieden, zijn platgebrand en kaalgeslagen. Naar schatting is de landbouwproductie in 1987 nog slechts de helft van die in 1978. Een produk-

AFGHANISTAN IN DE SCHADUW VAN DE OORLOG

tie die al ontoereikend is voor de bevolking die in het land is achtergebleven, laat staan wanneer de zeven miljoen vluchtelingen naar Afghanistan zullen terugkeren. In 'Afghanistan, in de schaduw van de oorlog' belichten Bart Eijgenhuijsen (foto's) en Johan Koelen (tekst) de gevolgen die de bevolking van Afghanistan ondervindt en te wachten staat van na de jarenlange oorlog. In 50 foto's wordt een uitstekend beeld gegeven van het dagelijks leven van een land in oorlog. Daarnaast zijn de inleidingen op de vier series foto's bijzonder informatief. Een geslaagd boekje.

'Afghanistan, in de schaduw van de oorlog' door Bart Eijgenhuijsen en Johan Koelen is een uitgave van Novib, Den Haag f 17,50. (WH)

Vrouwenagenda

Het thema van de 'Vrouwenagenda 1989' is de brief, 'één van de oudste, meest beproefde en boeiendste communicatiemiddelen'. Iedere maand begint met een fragment uit een brief. Zoals altijd spreekt het ene je meer aan dan het andere, maar er zitten enkele prachtige citaten bij zoals deze van Henriëtte Roland Holst: "Tob je weer over je eigen leegte? Dat is waarachtig geen manier om weer vol te lopen!" Achterin de agenda zijn een negental complete brieven opgenomen. Alleen al om een aantal van deze brieven is deze agenda het aanschaffen meer dan waard. Van Marjo van Soest is een ontroerende brief opgenomen aan haar dementerende

moeder; Marian Husken spreekt, in een brief aan Winnie Mandela, haar bewondering uit voor deze strijdvaardige vrouw. De meeste indruk maakte op mij het antwoord van Yvonne Scholten op een brief die Rosa Luxemburg ruim zeventig jaar tevoren had geschreven. In haar brief schrijft Yvonne aan Rosa dat de nieuwe wereld er nog steeds niet is, maar dat de nieuwe mens al aardig naderbij komt: We kunnen nu "van een toetsje al vaststellen of hij op zijn veertigste aan darmkanker overlijdt of dat hij gezond van lijf en leden zijn negtigste haalt". 'Vrouwenagenda 1989' is een uitgave van Weekbladpers Opzij, Amsterdam, f 14,95. (WH)

PC-verslaving

Er bestaan veel verslavingen. Koffie, alcohol, sigaretten, fruitautomaten en talloze andere oppeppende of verdovende middelen. Een betrekkelijk nieuwe is de personal computer (pc). Het is niet de minst gruwelijke verslaving. In 'Mijn pc en ik, Dagboek van een gebruiker' beschrijft Jan Kuitenbrouwer het verslavingsproces. Nachtenlang is hij bezig geweest om te ontdekken wat voor onzinnige dingen je allemaal kan doen met zo'n personal computer. Tot zover is het boekje wel grappig. Wat mij ergert is dat Kuitenbrouwer zo gewichtig doet over zijn zinloze gepruts achter het toetsenbord en groene beeldscherm. Wat dat betreft is Kuitenbrouwer een typische pc-patjepeeër. Patserig doen over eigen kunnen. Niet-pc-bezitters kunnen het boekje daarom maar beter niet kopen; je ergert je rot. Pc-bezitters kunnen het boekje ook maar beter in de winkel laten liggen; zij weten dat Kuitenbrouwer gebakken lucht produceert.

'Mijn pc en ik' door Jan Kuitenbrouwer verscheen bij uitgeverij Het Spectrum, Utrecht, f 14,90 (WV)

Verval

In 'Splendid Hotel' beschrijft de Franse schrijfster Marie Redonnet heel boeiend de ondergang van een hotel aan de rand van een moeras.

De vertelster probeert op alle mogelijke manieren het door haar grootmoeder, lang geleden, gestichte hotel in stand te houden. Aanvankelijk was het nog een heel modern hotel met in alle kamers sanitaire voorzieningen. In de loop der jaren gaat het hotel echter steeds meer mankementen vertonen: aan de lopende band doen zich lekkages en verstoppingen voor en wordt houtwerk aangevreten. Reizigers doen het hotel steeds minder aan, met als gevolg dat de noodzakelijke reparaties niet meer kunnen worden uitgevoerd. Er volgt een kleine opleving wanneer men het plan opvat een spoorlijn aan te leggen dwars door het moeras. Spoorwegwerklui nemen tijdelijk hun

intrek in het hotel. Wanneer de aanleg van de spoordijk toch te hoog gegrepen blijkt te zijn glijdt het hotel langzaam zijn ondergang tegemoet.

Het thema van deze roman lijkt weinig aan te spreken, maar de wijze waarop Redonnet vorm geeft aan dit verhaal maakt het een juweeltje. 'Splendid Hotel' door Marie Redonnet werd uitgegeven door Van Gennep, Amsterdam, f 29,50. (WH)

Ekonomie voor leken

"Het nationaal inkomen is gelijk aan de totale toegevoegde waarde in een land. En dat is weer gelijk aan de waarde van de eindproducten oftewel het nationaal produkt."

Wie hier totaal niets van begrijpt, maar dat eigenlijk heel vervelend vindt, kan ik zonder meer aanraden het boekje 'Die vreemde economentaal' aan te schaffen. Een zeer informatief boekje dat de lezer op een verhelderende wijze wegwijs maakt in de taal die economen gebruiken.

In een vlot geschreven taal gaat het boekje, aan de hand van

aanschouwelijke voorbeelden, in op onderwerpen als markten en prijzen, werk en werkloosheid, produktie en consumptie, inkomen, geld en handel en de belangrijke rol van de overheid. Een register zorgt ervoor dat de betekenissen van de belangrijkste begrippen ook snel kunnen worden teruggevonden. Dit boekje is een 'must' voor iedere krantelezer.

'Die vreemde economentaal' door Nicole Lucas is een uitgave van de Stichting Burgerschapskunde, Postbus 349, 2300 AH Leiden, f 9,50 (WH)

Dood

Twee maal in zijn leven ervoer Stefan von Jankovich wat doodsangst is. De eerste keer eind '56 in zijn geboortestad Boedapest, toen hij - actief in de Hongaarse revolutie - door de Russen werd

aangeschoten. De tweede keer op 16 september 1964 tijdens een ernstig auto-ongeluk in Zwitserland. Dit overkwam Von J. - succesvol architect en meervoudig sportkampioen - toen hij als mede-inzittende in een sportwagen bij een botsing uit de auto werd geslingerd en met 18 botbreuken bewusteloos op de weg bleef liggen. Een arts deed vergeefse reanimatiepogingen en constateerde de dood, maar een toevallig passerende Duitse tandarts bracht met een Cardiazol-injectie na bijna 6 minuten het hart weer op gang. Na vele jaren ziekenhuis, revalidatie, tests en keuringen schreef Von J. zich mede ter bevestiging van zijn genezing, in bij een vliegschool in Lugano en haalde in korte tijd zijn brevet.

In '73 begon hij over zijn doodservaringen, al grotendeels op banden ingesproken in het ziekenhuis, te publiceren in artikelen. En in '84 verscheen in München zijn boek, dat deze zomer in vertaling uitkwam bij Ankh-Hermes onder de titel 'Ik was klinisch dood: mijn mooiste ervaring'.

Het is een aangrijpend, nauwkeurig en gedocumenteerd verslag van zijn uitdervingservaring. De gebeurtenissen waren zo indringend en verrijkend, dat zijn hele leven er door is veranderd: "Door te sterven heb ik pas echt leren leven." Maar hij leerde ook niet meer bang te hoeven zijn voor de dood, omdat hij die ging beschouwen als iets moois, een einde én een begin.

Von Jankovich stelt aan het eind van zijn boek eerst veel later ontdekt te hebben hoe zijn beschrijvingen "op verbluffende wijze overeenstemmen met de oude wijsheden en de verklaringen over de dood van Tibetanen, Egyptenaren en Maya's in hun 'dodenboeken'." Dat is een belangwekkende - verifiëren! - constatering, evenals die van dr. E. Kübler-Ross in haar voorwoord bij dit boek, dat er thans over de hele wereld al enige duizenden verslagen van soortgelijke 'gevallen' bestaan, die tot nieuwe, algemeen geldende inzichten zullen leiden op het gebied van kennis van de dood. Een zéér indrukwekkend boek! 'Ik was klinisch dood' door Stefan von Jankovich verscheen bij Ankh-Hermes, Deventer 1988, 160 blz., geill. f 29,50. (FS)

Karen en Wim Heij
Frank Spoelstra
Wessel Visser

IK HAD EEN NACHTMERRIE.
IK DROOMDE DAT IK
GEMOTIVEERD WAS.

